

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
Кафедра обліку і оподаткування

На правах рукопису

ДАНИЛЮК ОЛЕНА МИХАЙЛІВНА

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ
ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:
ГРУДЗЕВИЧ ЮЛІЯ ІГОРІВНА
кандидат економічних наук,
доцент

Протокол № 6
засідання кафедри обліку і оподаткування
від 08 грудня 2025 р.
Завідувач кафедри
_____ Ірина САДОВСЬКА

ЛУЦЬК – 2025

Волинський національний університет імені Лесі Українки

Факультет економіки та управління
Кафедра обліку і оподаткування
Другий (магістерський) рівень
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Ірина САДОВСЬКА
04 грудня 2024 року

**ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ЗДОБУВАЧУ ОСВІТИ**

Данилюк Олені Михайлівні
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи Обліково-аналітичне забезпечення управління виробничими запасами підприємства
Керівник кваліфікаційної роботи Грудзевич Юлія Ігорівна, к. е. н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
2. Строк подання здобувачем кваліфікаційної роботи 08.12.2025 р.
3. Мета та завдання кваліфікаційної роботи. Метою роботи є детальне вивчення теоретичних основ обліково-аналітичного забезпечення процесу управління запасами на підприємствах в цілому та на підприємствах косметичної галузі зокрема, розробка основних напрямів вдосконалення процесу цифровізації обліково-аналітичного забезпечення руху виробничих запасів підприємства. Звдання роботи: дати визначення сутності виробничих запасів підприємства, узагальнити класифікацію, вказати методи оцінки; розробити систему обліку та аналізу процесів руху виробничих запасів підприємства. Описати зарубіжний досвід управління виробничими запасами; здійснити аналіз ринку косметичної продукції в Україні та подати загальну характеристику підприємства, систематизувати основні напрями сучасного інформаційного забезпечення процесу руху виробничих запасів на підприємстві; визначити шляхи вдосконалення процесу цифровізації обліково-аналітичного забезпечення руху виробничих запасів підприємства.
4. Дата видачі завдання : 04.12.2024 р.

АНОТАЦІЯ

Данилюк О. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління виробничими запасами підприємства

Здійснено теоретичне обґрунтування сутності виробничих запасів, їх класифікації, особливості бухгалтерського обліку та аналізу ефективності використання. На підставі узагальнення наукових досліджень учених-економістів уточнено сутність поняття виробничі запаси для цілей бухгалтерського обліку як активів, які знаходяться на підприємстві у вигляді матеріалів, що в подальшому беруть участь у виробничому процесі або при наданні послуг та складають матеріальну основу готової продукції; перебувають в процесі виробництва та утримуються для подальшого продажу. Запропоновано класифікацію виробничих запасів за такими ознаками: спосіб використання, місце розташування, стосовно балансу, ступінь ліквідності, походження. Визначено, що від правильної організації обліку та аналізу виробничих запасів залежить своєчасність і повнота забезпечення виробничого процесу матеріальними ресурсами, а отже, і ефективне функціонування підприємства загалом.

Проведено аналіз ринку доглядової косметичної продукції в Україні визначено вказану галузь як перспективну, а реалізація продукції має набирати експортних потужностей. Надано характеристику досліджуваного підприємства. Здійснено аналіз діяльності підприємства за кількома напрямками. Визначено основні напрями удосконалення автоматизації обліку виробничих запасів, окремі запропоновано до впровадження на досліджуваному підприємстві.

Опрацьовано сучасні підходи до інформаційного забезпечення процесу руху виробничих запасів на підприємстві та запропоновано основні напрями цифровізації процесу обліково-аналітичного забезпечення руху запасів. Доцільно впровадити WMS-систему складської логістики, яка дозволить оптимізувати розміщення товарів, налаштувати раціональні маршрути руху матеріалів і посилити контроль за виконанням складських операцій. Додатковою

перспективою є використання елементів штучного інтелекту для формування автоматичних звітів, прогнозування потреб і виявлення ризиків у системі управління запасами. З огляду на швидке зростання обсягів діяльності підприємства та можливе розширення складських площ такі інновації є особливо актуальними для підприємства, що прагне підвищити ефективність виробництва та зміцнити свої конкурентні позиції.

Ключові слова: виробничі запаси, управління, облік, аналітичні процедури, цифровізація.

SUMMARY

Danyluk O. M. Accounting and analytical support for managing enterprise production inventories

A theoretical justification of the essence of production inventories, their classification, accounting features, and analysis of their effective use has been provided. Based on the generalization of scientific research by economists, the essence of the concept of production stocks for accounting purposes has been clarified as assets that are located at the enterprise in the form of materials that are subsequently involved in the production process or in the provision of services and constitute the material basis of finished products; are in the production process and are held for further sale. A classification of production stocks has been proposed based on the following criteria: method of use, location, balance sheet status, degree of liquidity, and origin. It has been determined that the timeliness and completeness of providing the production process with material resources, and therefore the effective functioning of the enterprise as a whole, depends on the proper organization of accounting and analysis of production inventories.

An analysis of the market for cosmetic care products in Ukraine has been conducted, identifying this industry as promising, with product sales expected to gain export momentum. A description of the enterprise under study is provided. An analysis of the enterprise's activities has been conducted in several areas. The main directions

for improving the automation of production inventory accounting were identified, and some of them were proposed for implementation at the enterprise under study.

Modern approaches to information support for the movement of production inventories at the enterprise were developed, and the main directions for the digitalization of the accounting and analytical support of inventory movement were proposed. It is advisable to implement a WMS warehouse logistics system, which will optimize the placement of goods, set up rational routes for the movement of materials, and strengthen control over the performance of warehouse operations. An additional prospect is the use of artificial intelligence elements to generate automatic reports, forecast needs, and identify risks in the inventory management system. Given the rapid growth in the company's activities and the possible expansion of warehouse space, such innovations are particularly relevant for a company seeking to increase production efficiency and strengthen its competitive position.

Keywords: production stocks, management, accounting, analytical procedures, digitalization.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА	
1.1. Виробничі запаси підприємства, їх визнання, класифікація оцінка.....	8
1.2. Система обліку та аналізу процесів руху виробничих запасів.....	12
1.3. Зарубіжний досвід управління виробничими запасами в обліково-аналітичній діяльності підприємства.....	16
РОЗДІЛ 2 ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ КОСМЕТИЧНОЇ ГАЛУЗІ	
2.1. Аналіз ринку доглядової косметичної продукції в Україні.....	21
2.2. Загальна характеристика підприємства.....	26
2.3 Розробка основних положень політики управління запасами на основі обліково-аналітичної інформації	32
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ОБЛІКОВО- АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РУХУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА	
3.1. Сучасне інформаційне забезпечення процесу руху виробничих запасів на підприємстві.....	37
3.2 Основні напрями цифровізації процесу обліково-аналітичного забезпечення руху виробничих запасів.....	46
ВИСНОВКИ.....	54
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	60
ДОДАТКИ.....	67

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасні умови господарювання, які базуються на дії законів ринку, заставляють українські підприємства пристосуватися до змін ринкового середовища та уникати необґрунтованого ризику, приймаючи управлінські рішення щодо використання всіх наявних виробничих ресурсів, і зокрема, виробничих запасів.

Виробничі запаси – основа будь-якого матеріального виробництва, тому важливу роль у підвищенні ефективності їх використання на підприємстві має відіграти насамперед правильна організація бухгалтерського обліку та аналізу. Підвищення ритму промислового виробництва, складність економічних зв'язків вимагають орієнтації обліку та аналізу на одержання оперативної інформації про рух і витрачання виробничих запасів, що дасть можливість керівникам різних рівнів приймати оперативні рішення у разі допущення відхилень від норм. Виробничі запаси становлять значну частину активів підприємства, а тому будь-які помилки в їх оцінці, класифікації чи документуванні безпосередньо впливають на фінансові результати, рентабельність та конкурентоспроможність. В умовах зростання вартості матеріальних ресурсів, високої інфляції та нестабільності економічного середовища ефективний облік запасів стає важливою умовою економічної безпеки підприємств.

Другим чинником актуальності є підвищення вимог до прозорості та достовірності фінансової звітності. Підприємства зобов'язані забезпечити повну відповідність облікових процедур нормам національних стандартів і міжнародних практик, зокрема МСБО 2 «Запаси». Сучасні форми контролю та аудиту потребують точних даних про рух запасів, правильного визначення їх первісної вартості, своєчасного відображення у фінансових документах, а також надійної системи внутрішнього контролю. Недостатній рівень організації обліку

може призвести до перекручення фінансових показників і створити ризики для управлінських рішень.

Крім того, актуальність теми посилюється переходом підприємств до цифровізації та автоматизації облікових процесів. Використання ERP-систем, електронного документообігу, технологій штрихкодуювання та інвентаризаційних сканерів змінює підходи до ведення обліку виробничих запасів. Тому питання вдосконалення системи обліку виробничих запасів залишається надзвичайно актуальним у сучасних умовах трансформації економіки.

Розвиткові теорії і практики обліку та аналізу ефективності використання виробничих запасів присвячені праці вітчизняних та зарубіжних дослідників: Ф. Ф. Бутинця, О. І. Гадзевича, В. П. Завгороднього, М. В. Кужельного, Ж. Рішара, Т. А. Талах, А. М. Яресько та ін.

Разом із тим, варто відзначити недостатність обґрунтування сутності виробничих запасів та їх оцінки, а також аналізу ефективності використання виробничих запасів. Таким чином, важливість означених проблем, їхнє практичне значення та недостатня розробленість визначили актуальність обраної теми, обумовили основну мету та завдання роботи.

Метою роботи є детальне вивчення теоретичних основ обліково-аналітичного забезпечення процесу управління запасами на підприємствах в цілому та на підприємствах косметичної галузі зокрема, проведення аналізу ринку косметичної продукції в Україні та проведення аналітичних процедур для дослідження діяльності підприємства косметичної галузі, розробка основних напрямів вдосконалення процесу цифровізації обліково-аналітичного забезпечення руху виробничих запасів підприємства.

Завдання роботи:

1. Дати визначення сутності виробничих запасів підприємства, узагальнити класифікацію, вказати методи оцінки.
2. систему обліку та аналізу процесів руху виробничих запасів підприємства. Описати зарубіжний досвід управлінні виробничими запасами

3. Здійснити аналіз ринку косметичної продукції в Україні та подати загальну характеристику ТОВ «XXXXXXXXXX», розробити основні положення політики управління запасами на основі обліково-аналітичної інформації.

4. Систематизувати основні напрями сучасного інформаційного забезпечення процесу руху виробничих запасів на підприємстві.

5. Визначити шляхи вдосконалення процесу цифровізації обліково-аналітичного забезпечення руху виробничих запасів підприємства.

Об'єктом дослідження є господарські операції і процеси, пов'язані із наявністю та рухом виробничих запасів

Предметом дослідження є організація обліку і аналізу ефективності використання виробничих запасів, їх вплив на результати діяльності та управління підприємством.

Матеріал дослідження. Наукові джерела (монографічні праці, наукові статті, доповіді вітчизняних і зарубіжних вчених з питань дослідження аналізу фінансової звітності; матеріали науково-практичних конференцій і семінарів); офіційні документи (нормативні документи України та інших країн з формування фінансової звітності, офіційні матеріали органів законодавчої та виконавчої влади); статистичні джерела (такі як фінансова, податкова, управлінська та статистична інформація щодо суб'єктів господарювання в Україні); практичні дані підприємства, його фінансова та податкова звітність довідкові та інформаційні видання національних і міжнародних професійних бухгалтерських і аудиторських організацій, Internet-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні та вирішенні комплексу питань, пов'язаних з опрацюванням облікової інформації щодо руху виробничих запасів.

Основні положення новизни:

- запропоновані напрями цифровізації процесу обліково-аналітичного забезпечення руху виробничих запасів;

Отримали подальший розвиток:

- розробка основних положень політики управління запасами на основі обліково-аналітичної інформації;
- рекомендації для удосконалення обліку та аналізу руху виробничих запасів на підприємстві;
- основні положення сучасного інформаційного забезпечення процесу руху виробничих запасів на підприємстві;
- рекомендації щодо використання зарубіжного досвіду управління виробничими запасами;
- методичні рекомендації щодо узагальнення ознак класифікації виробничих запасів на підприємствах.

Окремі результати використано у діяльності досліджуваного підприємства, про що в роботі наявний «Акт про впровадження результатів наукових досліджень».

Практична значення отриманих результатів роботи полягає в у розробці напрямів вдосконалення процесу цифровізації обліково-аналітичного забезпечення руху виробничих запасів на підприємстві.

Особистий внесок полягає у самостійно виконаному науковому дослідженні, у якому викладено авторський підхід щодо вирішення наукового завдання.

Апробація результатів публікації. Основні положення кваліфікаційної роботи доповідались на IX науково-практичної міжнародної конференції «Сучасні тенденції розвитку обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування» (21 листопада 2025 року).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Виробничі запаси підприємства, їх визнання, класифікація та оцінка.

Сферу будь-якого виробництва забезпечує наявність оборотних виробничих фондів, а процес реалізації продукції – оборотні фонди. У практиці планування і обліку господарської діяльності до складу оборотних фондів включають: виробничі запаси; незавершене виробництво та напівфабрикати власного виготовлення; видатки майбутніх періодів.

Між виробничими запасами і незавершеним виробництвом в цілому існує певний технологічний зв'язок. Сировина, матеріали і покупні напівфабрикати, які за величиною становлять переважну частину виробничих запасів, у процесі свого кругообігу з самого початку використання переходять у фазу незавершеного виробництва. Інші ж види виробничих запасів цю фазу обминають [51, 12].

За своєю економічною суттю предмети праці споживаються протягом виробничого циклу, змінюють свою натуральну форму, створюючи готову продукцію і повністю переносять на неї свою вартість, а також відновлюються після кожного виробничого циклу, як у натуральних так і вартісних формах.

У процесі одного виробничого циклу засоби переходять у фонди, а фонди набувають матеріального вигляду і стають засобами. Тобто по суті засоби і фонди ті ж самі ресурси підприємства, які періодично змінюють свою форму з матеріальної у вартісну і навпаки.

В економічній літературі існують різні підходи до визначення сутності оборотних активів. Зокрема, С. І. Шкарабан, В. Г. Швець, спрощено трактують їх як «предмети праці», «матеріальні активи», «гроші, що обертаються». Найчастіше можна натрапити на такі визначення оборотних активів.

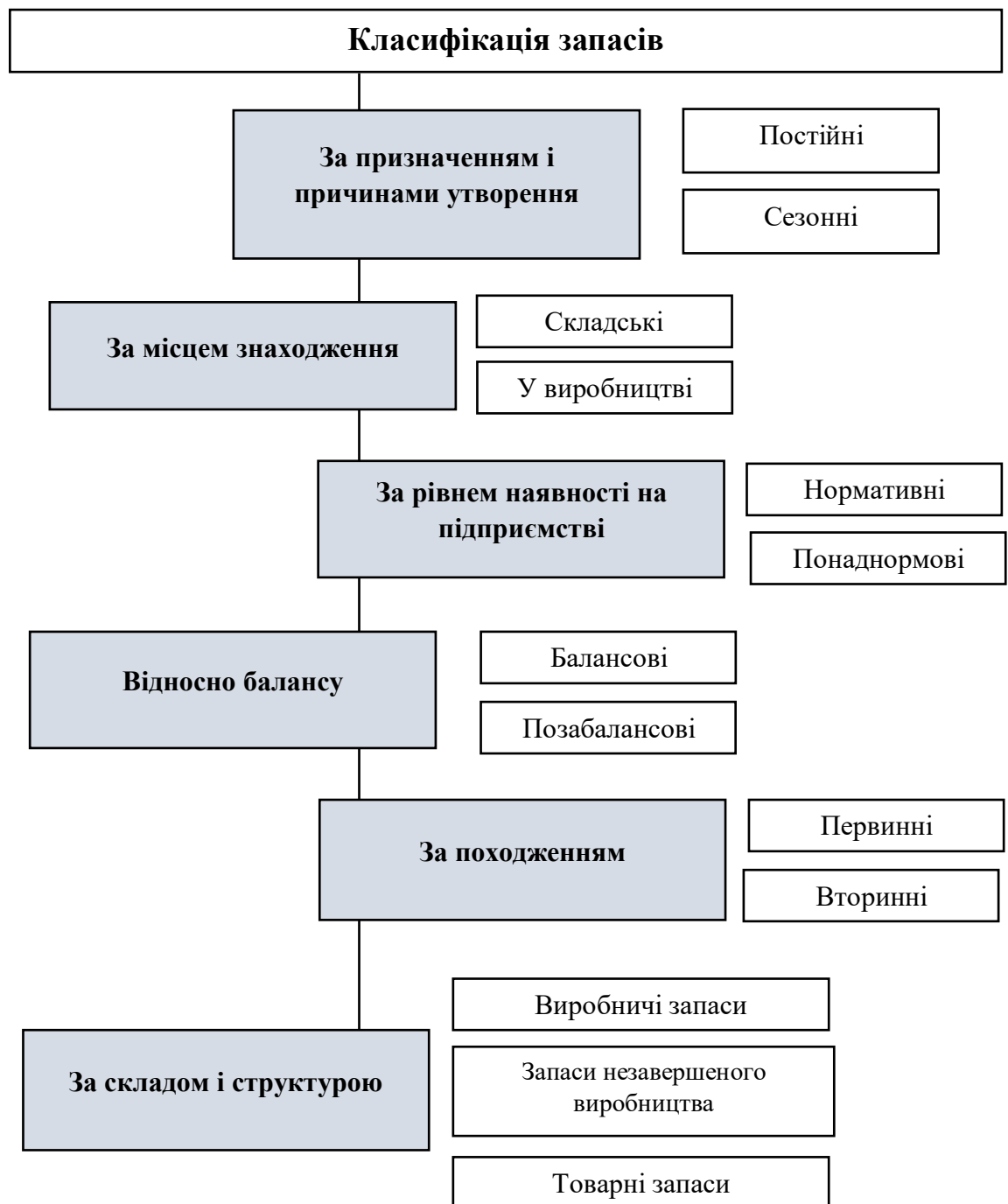

Рис. 1.1. Класифікація запасів у бухгалтерському обліку

Примітка: сформовано автором з використанням джерел [7, 10, 12]

М. Г. Чумаченко вважає, що оборотні активи - це грошові ресурси, які вкладено в оборотні виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервного виробництва та реалізації готової продукції [88, 142].

В. В. Сопко трактує оборотні кошти як активи, які протягом одного виробничого циклу або одного календарного року можуть бути перетворені на грошові засоби [66, 388].

За ствердженням А. М. Омарова основою виробничих запасів є засоби виробництва, основними складовими яких є предмети праці і засоби праці [23].

Засоби праці, за визначенням цього економіста, багаторазово приймають участь у виробничому процесі і свою вартість переносять на виготовлений продукт по частинах в міру зношування за декілька виробничих циклів.

Але оборотні активи включають як матеріальні, так і грошові ресурси. Тому, ототожнювати оборотні активи тільки з грошовими коштами економічно не обґрунтовано.

Ця вартість відповідно до нього включає в себе витрати, пов'язані з придбанням запасів та доведенням їх до такого стану, в якому вони придатні до використання. А саме :

- суми, сплачені постачальнику (продавцю) відповідно до умов договору;
- суми, сплачені за інформаційні, посередницькі та інші подібні послуги, пов'язані з пошуком, придбанням матеріалів;
- суми ввізного мита;
- суми непрямих податків у зв'язку з придбанням запасів, які відшкодовуються підприємству;
- витрати на заготівлю, вантажно-розвантажувальні роботи, транспортування запасів до місця їх використання, включаючи витрати із страхування та проценти за комерційний кредит постачальників;
- інші витрати, пов'язані з придбанням запасів і доведенням їх до стану, в якому вони придатні до використання (розкрій, попереднє доопрацювання, підвищення якісних характеристик запасів та ін.)

Витрати, які не включаються до первісної вартості:

- понаднормові втрати і нестачі запасів;
- проценти за користування позиками;
- витрати на збут;

- загальногосподарські та інші подібні витрати, які безпосередньо не пов'язані з придбанням і доставкою запасів та приведення їх до стану, в якому вони придатні для використання у запланованих цілях.

Первісною вартістю запасів, що виготовляються власними силами підприємства, визначається фактична виробнича собівартість їх виробництва.

Коли ж запаси були придбані в результаті обміну на інші запаси, оцінка їх залежить від того, чи здійснюється обмін подібних чи неподібних активів. У випадку обміну подібними активами, тоді первісна вартість одиниці запасів дорівнює балансовій вартості переданих запасів. Якщо балансова вартість переданих запасів перевищує їх справедливу вартість, то первісною вартістю отриманих запасів є їх справедлива вартість. Різниця між балансовою і справедливою вартістю переданих запасів включається до складу витрат звітного періоду.

Якщо запаси придбані за бартером в обмін на неподібні активи, то первісна вартість придбаних активів дорівнює справедливій вартості переданих запасів, збільшених (зменшених) на суму грошових коштів або їх еквівалента, яка була передана (одержана) у процесі обміну. Навіть якщо балансова вартість вища за справедливу вартість, все одно на балансі запаси повинні обліковуватись за справедливою вартістю [50].

Оцінка виробничих запасів вимагає підвищеної уваги ще і тому, що їх балансова вартість використовується при розрахунках показників, що характеризують фінансовий стан підприємства (показники ліквідності, платоспроможності). Тому потрібно враховувати цей момент, якщо підприємство має на меті залучення додаткових партнерів.

Отже, оцінка та переоцінка запаси у момент надходження, вибуття та на дату складання балансу дає можливість, до деякої міри, маніпулювання показниками звітності. Однак це відіграє важливу роль у правовій економіці, а на вітчизняних теренах така можливість ще не скоро буде достойно оцінена і набуде широкого використання.

1.2. Система обліку та аналізу процесів руху виробничих запасів.

До виробничих запасів промислових підприємств відносять сировину, основні й допоміжні матеріали, паливо, куповані напівфабрикати, комплектуючі вироби, тару, запасні частини та інші ресурси. У структурі собівартості продукції багатьох галузей частка матеріальних витрат становить 65–90%. Підприємства прагнуть мінімізувати загальний обсяг запасів, водночас забезпечуючи достатній рівень матеріальних ресурсів та готової продукції для безперебійного виробництва й задоволення попиту клієнтів. Важливими є також зниження витрат на матеріали, скорочення виробничих втрат і відходів, зменшення собівартості продукції та усунення невиробничих витрат. Досягнення цих цілей значною мірою залежить від належної організації бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту запасів, а також методичних засад їх ведення.

Для ефективної організації обліку виробничих запасів необхідно дати відповіді на низку ключових питань: звідки, коли, у якій кількості та за якою вартістю надійшли запаси; як реалізуються плани постачання; кому, коли і скільки матеріалів передано у виробництво; чи дотримуються норми їх споживання; який залишок запасів за окремими видами та чи не перевищені встановлені ліміти. У зв'язку з цим облік виробничих запасів включає кількісне та вартісне відображення, облік заготівлі та придбання матеріалів, розрахунків із постачальниками, облік руху й наявності запасів на складах, використання у виробництві, а також операцій із реалізації матеріальних цінностей та розрахунків із покупцями.

Рациональна наявність запасів у межах встановлених норм позитивно впливає на ефективність використання матеріальних та трудових ресурсів, сприяє підвищенню продуктивності праці, зниженню собівартості продукції та зростанню рентабельності підприємства. Надмірне накопичення запасів, навпаки, призводить до «заморожування» оборотних коштів, збільшення частки оборотних активів у запасах, уповільнення оборотності та зменшення прибутковості. Нестача запасів нижче нормативного рівня викликає перебої у

виробничому процесі, простої та недотримання виробничих графіків, що спричиняє втрати.

Отже, рівень кожного виду виробничих запасів має бути чітко визначеним та достатнім для забезпечення безперервної і ритмічної роботи підприємства. Оптимізація нормативів запасів потребує врахування чинників, що обумовлюють їх збільшення або зменшення. Економічна класифікація виробничих запасів лежить в основі побудови системи бухгалтерських рахунків, на яких формується інформація про їх наявність, рух і використання до моменту споживання у виробничому процесі.

Виробничі запаси з погляду забезпечення його конкурентоспроможності, уможлиблюють оцінку ефективності управлінських рішень щодо формування портфеля замовлень на виробничі запаси, виявлення резервів підвищення ефективності використання запасів, розробку заходів для їх мобілізації.

Для досягнення поставлених цілей необхідно розв'язати комплекс таких завдань:

1. Вивчення строків, умов поставок та порядку розрахунку обсягів матеріальних ресурсів за укладеними договорами, оцінка обґрунтованості та ефективності формування портфеля замовлень на виробничі запаси.
2. Визначення характеру складських запасів, оцінка руху та структури споживання матеріальних цінностей за певний період і в динаміці.
3. Систематизація факторів, які зумовили відхилення фактичних показників використання виробничих запасів від прогнозованих у звітному та в попередніх періодах.
4. Моделювання взаємозв'язків між обсягами випуску продукції та матеріаломісткістю, матеріаловіддачею, іншими факторними показниками.
5. Оцінка рівня ефективності використання матеріальних ресурсів через кількісне вимірювання впливу факторів на виявлені відхилення показників матеріаломісткості та матеріаловіддачі.
6. Підрахунок резервів економії виробничих запасів.

Для аналізу ефективності використання виробничих запасів існує певна система техніко-економічних показників. Ці показники є диференційованими залежно від особливостей виробництва та окремих видів предметів праці. У загальному випадку усі ці показники відображають рівень та суму матеріальних витрат, а не суму виробничих запасів. [36, 232].

Основні показники, які характеризують використання виробничих запасів у виробництві: загальна матеріалоємність товарної продукції, матеріаловіддача, часткові показники (сировинність, паливоємність, енергоємність і т.д.) і питома матеріалоємність конкретних видів продукції. Рівень матеріалоємності товарної продукції визначається співвідношенням матеріальних затрат на виробництво (без амортизаційних відрахувань) до вартості товарної продукції. Часткові показники розраховують по кожному елементу матеріальних затрат як їх відношення до вартості продукції. Матеріаловіддача є показником, зворотнім до матеріалоємності, і свідчить про вихід продукції з 1 грн. спожитих виробничих запасів [43].

Відхилення фактичних матеріальних затрат на 1 грн. товарної продукції в цінах, прийнятих в програмі, від встановленого ліміту (граничного рівня) матеріальних затрат утворюються під впливом двох груп факторів: суми економії отриманої в результаті невиконання передбачених в плані організаційно-технічних заходів і структурних зрушень в випуску продукції (з сторони збільшення в ньому менш матеріальних виробів, і від зниження (чи збільшення) матеріалоємності окремих видів виробів.

Перша група з досліджуваних факторів встановлюються шляхом порівняння матеріальних затрат на 1 грн. товарної продукції по затвердженому в програмі ліміту без економії, яка враховується при оцінці виконання завдання, з лімітом матеріальних затрат.

Фактор зміни матеріалоємності окремих виробів встановлюється порівнянням фактичних матеріальних затрат на 1 грн. товарної продукції в цінах, прийнятих в програмі, з корегованим лімітом матеріальних затрат на долю

економії, яка утворилася в результаті невиконання програми організаційно-технічних заходів.

Питома матеріалоемність виробів визначається по калькуляціях собівартості найважливіших видів продукції, які додаються до форми статистичного звіту. Її розраховують як відношення матеріальних витрат узагальнених за статтями калькуляції до оптової вартості виробу [25].

Таким чином від правильної побудови обліку та аналізу виробничих запасів залежить своєчасність і повнота забезпечення виробничого процесу матеріальними ресурсами, а отже, і ефективне функціонування підприємства в цілому.

1.3. Зарубіжний досвід управління виробничими запасами в обліково-аналітичній діяльності підприємства

У провідних країнах світу управління запасами базується на поєднанні технологічних рішень та аналітичних моделей. Однією з найпоширеніших концепцій є Just-in-Time (JIT), уперше впроваджена японськими компаніями. Вона передбачає мінімізацію запасів і постачання матеріалів безпосередньо до моменту їх використання у виробництві. Такий підхід скорочує витрати на зберігання, зменшує обсяг «замороженого» капіталу та підвищує гнучкість виробничої системи. У бухгалтерському обліку JIT знижує потребу у веденні обліку значних перехідних залишків, а в аналітичній діяльності концентрує увагу на швидкості обороту та надійності ланцюга постачання.

Іншою поширеною концепцією є LEAN-менеджмент, який доповнює JIT і фокусується на усуненні втрат у процесах. У контексті управління запасами це означає оптимізацію складських операцій, підвищення точності облікових даних та запровадження системи безперервного удосконалення. У зарубіжних компаніях LEAN інтегрується з системами обліку для забезпечення прозорості руху запасів у режимі реального часу.

Насамперед слід зауважити, що в зарубіжних країнах оцінка виробничих запасів дещо відрізняється від оцінки в національному обліку України і має свої характерні особливості, обумовлені специфікою національної обліково-аналітичної роботи та нормативно-правової бази щодо її забезпечення (табл. 1.11).

Таблиця 1.1

Оцінка виробничих запасів в провідних зарубіжних країнах

№	Країна	Характеристика
1	2	3
1.	США	запаси оцінюються за фактичними втратами на їх придбання на момент отримання або використання запасів у процесі виробництва
2.	Німеччина	запаси оцінюються за найменшою величиною – за собівартістю або ринковою вартістю
3.	Франція	запаси оцінюються за собівартістю або ринковою вартістю
4.	Португалія	запаси оцінюються за ціною їх придбання або витратами на їх виробництво
5.	Італія	запаси оцінюються за найменшою з двох величин – первісною вартістю або чистою вартістю можливої реалізації
6.	Іспанія	запаси оцінюються за ціною їх придбання або витратами на їх виробництво, а ціна придбання включає суму, зазначену в рахунку постачальника.

Примітка: Узагальнено автором [6, 8, 26]

Отже, за даними, наведеними в табл. 1.11, стає можливим аналізування специфіки оцінки виробничих запасів, в окремих провідних країнах Європи (Швейцарія, Іспанія, Італія, Португалія, Франція, Німеччина, Польща), а також США.

Окрім того, систематизацію методів оцінки запасів, що використовуються під час їхнього вибуття в розрізі зарубіжних країн, наведено у табл. 1.12. Таким чином, за результатами аналізування означеної таблиці можна стверджувати, що найпоширенішими методами обліку запасів в означених зарубіжних країнах є методи ФІФО, ЛІФО та середньої вартості.

Таблиця 1. 2

Методи оцінки запасів при їх вибутті, що використовуються у провідних зарубіжних країнах*

№	Країна	ФІФО	ЛІФО	Середньо- зваженої вартості	Чистої вартості реалізації	Інші
1	2	3	4	5	6	7
1.	Швеція	+	-	-	+	Метод проценту від виконання, метод завершення контракту
2.	Швейцарія	+	+	+	-	-
3.	Франція	+	-	+	+	-
4.	США	+	+	+	-	Роздрібний метод
5.	Португалія	+	+	+	-	Стандартна та спеціальна (ринкова) ціна базового запасу
6.	Німеччина	+	+	+	+	-
7.	Нідерланди	+	+	+	-	Метод базового запасу готових та незавершених робіт
8.	Люксембург	+	+	+	+	Фактичні витрати
9.	Італія	+	+	+	-	-
10.	Іспанія	+	+	+	-	-
11.	Греція	+	+	+	-	Метод базового запасу готових виробів
12.	Великобританія	+	+	+	+	-

Примітка: узагальнено автором

При перегляді нормативно-правової бази потрібно передивитись міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, адже національні стандарти з обліку були опрацьовані та створені на основі міжнародних з урахуванням національних особливостей економіки України тому П(С)БО 9 «Запаси» має ряд спільних моментів з Міжнародними стандартами фінансової звітності 2 «Запаси», а саме:

- щодо умов визнання запасів і основних понять, пов'язаних з ними;
- рекомендації щодо використання методів оцінки запасів;
- розкриття інформації про запаси у формах фінансової звітності.

Таблиця 1.3

Порівняння міжнародних на національних стандартів, що регламентують формування собівартості запасів

№	Формування собівартості згідно з П(С)БО 9 Запаси	Формування собівартості згідно з МСБО №2 «Запаси»
1.	При придбанні у постачальника: суми, що сплачуються згідно з договором постачальнику (продавцю) за вирахуванням непрямих податків; суми ввізного мита; суми непрямих податків у зв'язку з придбанням запасів, які не відшкодовуються підприємству; транспортно - заготівельні витрати; інші витрати	Витрати на придбання – ціни придбання; мита, та інших податків; витрати на транспортування; вартості робіт з навантаження та розвантаження й інших витрат
2.	При виготовленні власними силами, витрати, що утворюють виробничу собівартість, визначену за П(С)БО 16 «Витрати»	Витрати на переробку, що безпосередньо пов'язанні з одиницею виробництва
3.	При внесенні до статутного капіталу	Інші витрати – якщо вони відбулися при доставці до їхмісця розпакування та приведення до теперішнього стану.
4.	При безоплатному отриманні	-
5.	При отриманні у результаті обміну на подібні активи	-
6.	При отриманні в результаті обміну на неподібні активи	-

Примітка: Узагальнено автором

Відповідно до МСБО №2 «Запаси», до собівартості не включаються:

- понаднормативні суми відходів матеріалів, оплата праці або інші виробничі витрати;
- витрати на зберігання, крім тих витрат, які зумовлені виробничим процесом і є необхідними для наступного етапу виробництва;
- адміністративні накладні витрати, не пов'язані з доставкою запасів до їх теперішнього місця розташування та приведення у теперішній стан;
- витрати на продаж.

Співставлення вимог міжнародних та національних стандартами, що регламентують облік запасів на дату балансу, наведено у табл. 1.15.

За результатами аналізування інформації, систематизованої в табл. 1.3, можна провести детальне порівняльне оцінювання міжнародних та національних стандартів обліку, відповідно до таких ознак:

- при надходженні;
- при витрачанні;
- на дату балансу.

Зокрема, за результатами аналізу, було виявлено в значній мірі наслідування національними положеннями, що регламентують означений етап облікового забезпечення, аналогічних нормативних документів, які визначають особливості міжнародного обліку запасів.

Особливості методів оцінки запасів у провідних зарубіжних країнах систематизовано у табл 1. 6.

Таблиця 1. 6

Особливості методів оцінки запасів в провідних зарубіжних країнах

№	Країна	Особливості оцінки запасів
1	2	3
1.	Великобританія	- заборонено використовувати методи ФІФО та базового запасу. Довгострокові контракти за незавершеними проектами обліковуються за методами «частки виконання», «завершення контракту»
2.	Португалія	- запаси можуть оцінюватись наступним чином: облікова ціна визначається як продажна за винятком деякої норми прибутку. Також цей метод може використовуватись при обліку запасів в оптовій торгівлі.
3.	Іспанія	- запаси оцінюються за загальною фіксованою ставкою, якщо вони постійно оновлюються, а їх загальна вартість та структура змінюється несуттєво
4.	США	- при виконанні методу ЛІФО в обліковій політиці обов'язково потрібно визначити суму поточної відтворювальної вартості (вартості руху) запасів, а також вплив на результати діяльності зменшення партії запасів
5.	Італія	- при виконанні методу ЛІФО в обліковій політиці обов'язково потрібно визначити суму поточної відтворювальної вартості (вартості руху) запасів, а також вплив на результати діяльності зменшення партії запасів
6.	Швейцарія	- в консолідованій звітності запаси можна оцінювати на основі фактичних поточних витрат, відновлювальної вартості або на основі аналогічних витрат

Примітка: узагальнено автором

За результатами дослідження встановлено, що на відміну від П(С)БО 9, що не надає чіткого трактування терміну «виробничі запаси» в обліковому процесі, в Плані рахунків чітко визначено склад та перелік матеріальних цінностей, що повинні обліковуватися як виробничі запаси на підприємстві. Також, в означеному нормативному документі чітко визначено, що такі рахунки, як 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети» та 25 «Напівфабрикати» не входять до складу виробничих запасів, а обліковуються окремо.

Підсумовуючи зауважимо, що копіювання міжнародних стандартів, не забезпечуючи належної адаптації їх до національних особливостей формування обліково-аналітичного процесу та специфіки діючого нормативної-правового поля і без врахування національних особливостей, на нашу думку, не принесе очікуваного позитивного ефекту, оскільки не зможе відповідати сучасним запитам суб'єктів господарювання. Означене надає підстави стверджувати, що вдале адаптування зарубіжного досвіду в реалії обліково-аналітичної роботи України потребує проведення ґрунтовного оцінювання можливих ризиків та розробки механізмів щодо їх мінімізації як у короткій, так й у віддаленій перспективі.

РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТА МЕТОДИ ОЦІНКИ ЇЇ ПОКАЗНИКІВ

2.1. Аналіз ринку доглядової косметичної продукції в Україні

Ринок доглядової косметики в Україні є одним із найбільших та найбільш динамічних сегментів галузі краси та косметики. З кожним роком споживачі в Україні демонструють зростаючий інтерес до продуктів, призначених для догляду за шкірою, волоссям і загальним благополуччям. Ця тенденція свідчить про важливість догляду за зовнішнім виглядом та самопочуттям для українських споживачів.

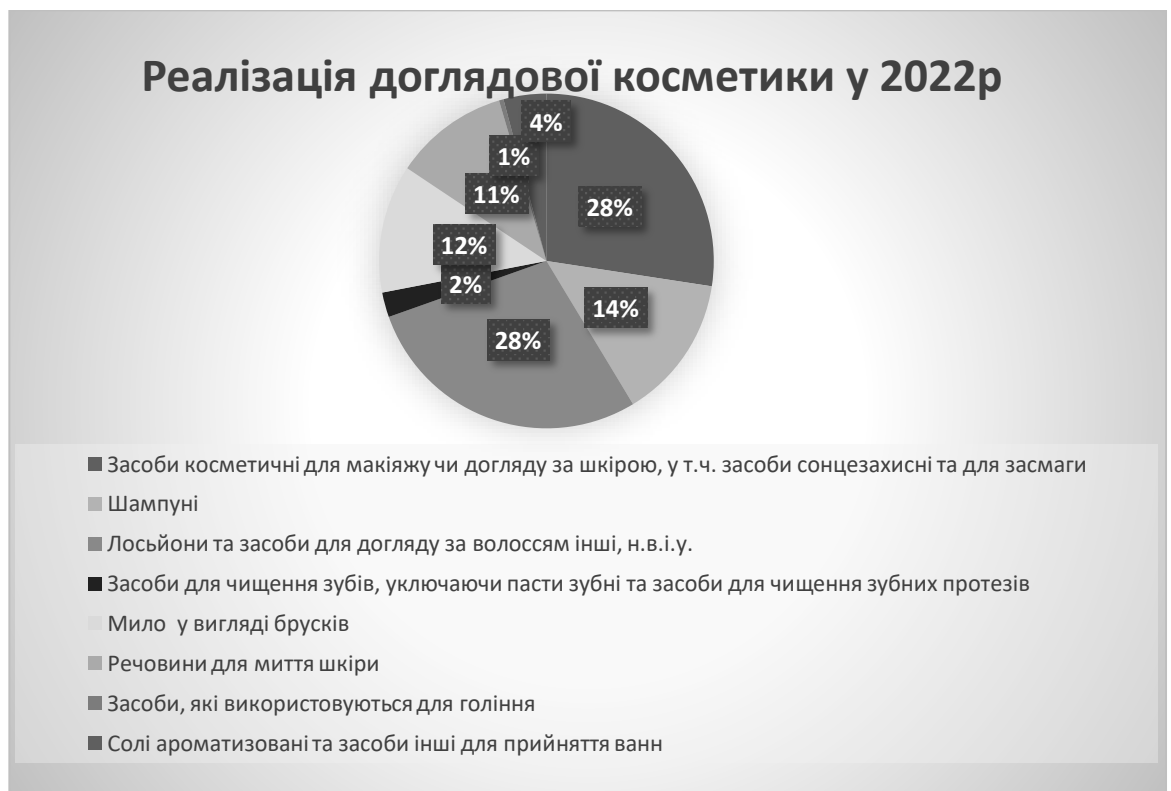

Рис. 2.1 Реалізація доглядової косметики в Україні за видами за 2022 рік
Примітка: Розроблено автором на основі [18]

Національні та міжнародні бренди активно конкурують на українському ринку доглядової косметики, пропонуючи широкий асортимент продуктів, від

кремів і лосьйонів до шампунів та масок для обличчя. Виробники постійно вдосконалюють формули своїх продуктів та впроваджують інновації, щоб задовольнити зростаючі потреби споживачів та відповідати вимогам здоров'я та екології.

Ринок доглядової косметики в Україні піддається впливу різних факторів, таких як економічні зміни, модні тенденції, здоров'я та екологія. Аналіз цих факторів допомагає розуміти, яким чином розвиватиметься ринок у майбутньому та які можливості та виклики очікують на бренди та виробників доглядової косметики. Статистичні дані та аналітика стають ключовими інструментами для розуміння цього ринку. Важливо мати доступ до актуальних статистичних даних, які дозволять глибше зрозуміти розвиток ринку доглядової косметики в Україні та визначити стратегії для подальшого успіху в цій галузі.

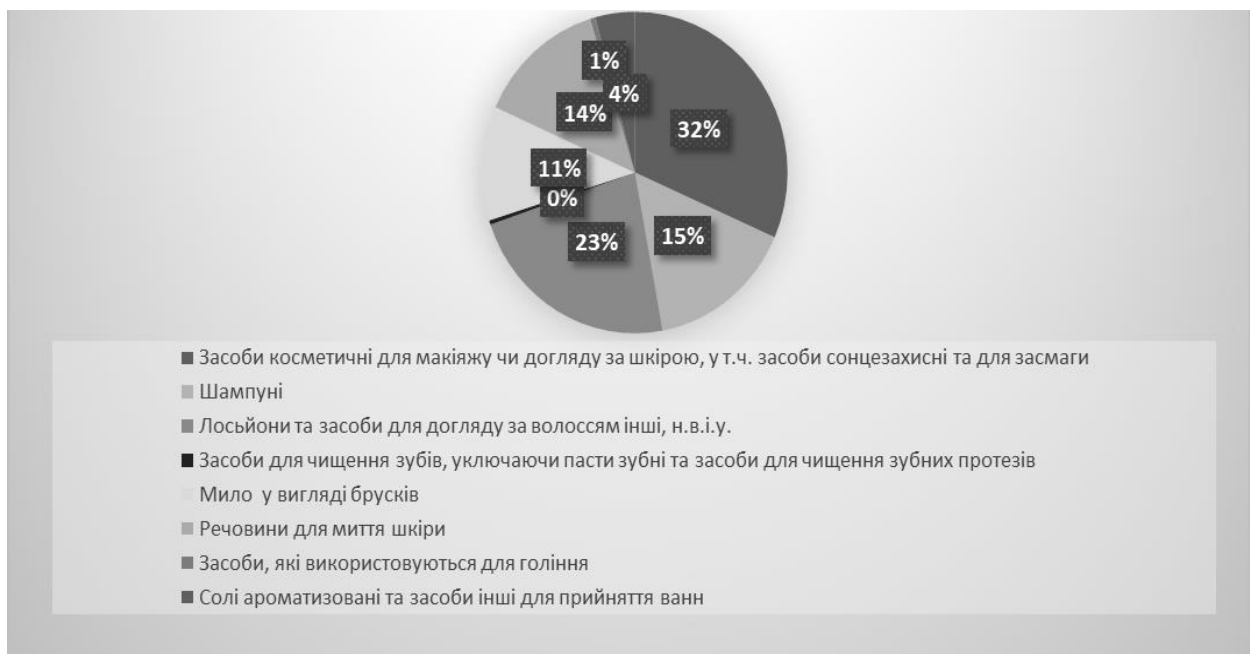

Рис.2.2. Реалізація доглядової косметики за видами в Україні за 2023 рік,

Примітка: створено на основі[18]

На основі даних взятих з сайту Держаної служби статистики в Україні сформували секторні діаграми, на яких видно зміни тенденції товарів доглядової косметики за 2024-2024 роки (див Рис.2.1.1, Рис.2.1.2)

Згідно діаграмами видно, що кількість засобів косметичних для макіяжу чи догляду за шкірою, у т. ч. засоби сонцезахисні та для засмаги значно збільшилося (4%). А показник лосьйону та засобі для догляду за волоссям значно знизився (5%).

Розглянемо загальний показники суми реалізації доглядової косметики за 2022-2024роки (рис.2.1.3)

Згідно цієї діаграми показники за 2023 рік підвищилися, а саме на 517250,6 тис. грн. чи на 19,1%. Причиною цього могли стати пом'якшенням карантинних норм, що у 2022 році значно вплинули на загальну економічну ситуацію не лише в Україні, але і в усьому світі. Оцінка привабливості галузі допомагає бізнесу визначити, чи є галузь вартою уваги та ресурсів, і які перспективи розвитку вона може надати. Важливість оцінки привабливості галузі полягає в тому, що бізнеси повинні бути стратегічно орієнтованими і визначити, де і як вони можуть досягти найкращих результатів. Це особливо актуально в умовах зростаючої конкуренції і швидких змін на ринку.

Оцінка привабливості галузі включає в себе аналіз різноманітних параметрів, таких як розмір ринку, темпи зростання, конкуренція, інновації, економічні фактори та багато інших. Ці параметри вимірюються, а потім ваги надаються на основі їх важливості для конкретного бізнесу.

Правильно проведена оцінка привабливості галузі допомагає бізнесам уникнути невдач та вибрати такі напрямки розвитку, які мають найбільший потенціал для успіху. Вона служить фундаментом для стратегічного планування і прийняття обґрунтованих рішень щодо інвестицій, розширення або розвитку нових продуктів та послуг. На основі цієї оцінки бізнес може розробити стратегію, спрямовану на максимізацію вигод в умовах конкретної галузі. Це може включати в себе вдосконалення існуючих продуктів або послуг, введення інновацій, розширення ринків або інші стратегічні кроки, які підтримають довгостроковий успіх компанії.

Рис.2. 3 Реалізація доглядової косметики за 2022-2024 роки,
Примітка: створено на основі[18]

Споживчий попит на доглядову косметику досить високий, і ця тенденція підтримується стабільним зростанням. Крім того, галузь має значний потенціал для інновацій та розробки нових продуктів, які відповідають сучасним екологічним та якісним стандартам.

Значущим плюсом є також відсутність негативних сезонних та циклічних чинників, що дозволяє підприємству розвивати свою діяльність без значних коливань.

Висновок підтверджує, що галузь доглядової косметики має великий потенціал для росту та розвитку, і підприємство може розглядати її як привабливий напрямок для свого бізнесу. За умови правильної стратегії, високої якості продукції та розумної маркетингової політики, можна досягти успіху та позиціонувати свій бренд як важливого учасника цього відомого та швидкозростаючого ринку доглядової косметики.

2.2 Загальна характеристика підприємства

ТОВ «XXXXXXXXXX» виготовляє доглядову косметику під брендами «Містер Скрабер», «Холіскін» та виконує окремі замовлення для готелів, закладів тощо. Серед відчазняних виробників на Заході України вони займають значну частку ринку.

XXXXXXXXXX має правовий статус ТОВ. ТОВ є юридичною особою, тобто має права і обов'язки, незалежно від своїх учасників. Це означає, що воно має право власності, може укладати угоди, судитися, інші особи можуть укладати угоди з компанією, а також виступати в суді. ТОВ може мати податкові переваги, такі як можливість використовувати спрощену систему оподаткування або інші стимули для підприємців.

Завдання включають оптовий продаж косметичних товарів іншим підприємствам, таким як роздрібні магазини, салони краси та інші, а також можуть включати імпорт та дистрибуцію косметичних брендів. Основною метою є задоволення попиту споживачів на косметичні продукти через постачання їхніх партнерів.

Структуру управління організацією

- Директор
- Відділи продажів та маркетингу
- Відділи закупівель та постачання
- Відділи логістики та складу
- Відділи фінансів та обліку
- Відділи розробки продукції та дослідження ринку
- Відділи клієнтського обслуговування

Ось декілька спільних завдань для стратегії на рівні підприємства та функціональних стратегій ТОВ «XXXXXXXXXX» (Рис.2.4):

1. Залучення клієнтів та ринкова позиція: Важливим завданням для всіх рівнів стратегії є залучення нових клієнтів і збереження існуючих. Це може включати рекламу, маркетинг, розробку бренду та стратегії залучення та утримання клієнтів.

2. Асортимент товарів: Підприємство повинно розробляти асортимент продукції, який відповідає потребам свого цільового ринку. Функціональні стратегії відділу закупівель повинні співпрацювати зі стратегією компанії для забезпечення наявності косметики, яка популярна серед клієнтів.

3. Якість і інновації: Концентрація на якості продукції та інноваціях важлива для вдосконалення конкурентоспроможності. Ця задача може бути спільною для всіх рівнів стратегії, включаючи дослідження та розробку нових продуктів.

4. Логістика та постачання: Забезпечення ефективної логістики та постачання є важливим завданням для оптового підприємства. Спільне завдання полягає в управлінні запасами, вчасній доставці та оптимізації логістичних процесів.

5. Зростання прибутковості: Усі рівні стратегії мають завдання збільшення прибутковості підприємства. Це може включати стратегії ціноутворення, зменшення витрат та ефективне управління фінансами.

6. Клієнтське обслуговування: Гарне клієнтське обслуговування є ключовим завданням для оптового продажу косметики. Це стосується як взаємодії з оптовими клієнтами, так і з їхніми роздрібними клієнтами.

7. Відповідальність і сталість: В сучасному бізнес-середовищі важливо мати стратегії, спрямовані на сталість та відповідальність перед споживачами і середовищем. Це може включати стратегії сталого розвитку та відповідального виробництва.

Ці спільні завдання служать для досягнення загальних цілей компанії та забезпечення успішної діяльності на ринку

Компанія постійно намагається вдосконалюватися як і в процесі виробництва, як і управлінні підприємства, впроваджує нові маркетингові рішення. XXXXXXXXXX зауважує, що їх товари виготовляються виключно з натуральних компонентів та не проводять досліди на тваринах. Вони працюють над покращенням якості продукції, вивчають та впроваджують новітні рецептури, дизайн виробів завжди на високому рівні.

Рис.2.4 спільні завдання для стратегії на рівні підприємства та функціональних стратегій.

Примітка: розроблено автором

Основні стратегічні цілі підприємства визначають його успішність і конкурентоспроможність на насиченому ринку. Ці цілі можуть бути дуже різними в залежності від конкретних завдань і амбіцій компанії. Однак загальною метою є задоволення потреб споживачів та забезпечення прибутковості.

Основна мета: Збільшити лідерство на ринку доглядової косметики в західній Україні та розширити присутність на інших регіональних ринках.

Характеристика стратегії та стратегічних цілей підприємства:

1. Підвищення впізнаваності брендів та розширення асортименту продукції. Стратегічна ціль: Збільшити впізнаваність брендів «Mr.SCRUBBER»

та «HOLLYSKIN» на ринку західної України. Запустити масштабну рекламну кампанію в регіоні та в соціальних мережах для підвищення свідомості про бренди. Розширити асортимент продукції під брендами, включаючи нові продукти для чоловіків.

2. Інновації та сталість. Стратегічна ціль 2: Розвивати сталість та інновації у виробничому процесі та продукції. Розробити нові формули для продуктів, які покращують їх якість та екологічність. Запровадити методи виробництва, що зменшують вплив на довкілля.

3. Розширення на нові ринки. Стратегічна ціль : Розширити присутність на інших регіональних ринках України та в міжнародному масштабі. Дослідити ринки інших регіонів України та розробити стратегії для їх завоювання. Розпочати експорт продукції на міжнародні ринки.

4. Фінансова стійкість та управління заборгованістю. Стратегічна ціль : Зміцнити фінансову стійкість та управління дебіторською та кредиторською заборгованістю.: Покращити систему управління фінансами та ведення обліку. Зменшити дебіторську заборгованість через дієву політику стягнення.

5. Розвиток персоналу та залучення молодих споживачів. Стратегічна ціль : Зберегти та залучити молодий персонал та зробити продукцію привабливою для молодих споживачів. Розробити програми навчання та розвитку для персоналу. Запустити маркетингові кампанії, спрямовані на молоду аудиторію.

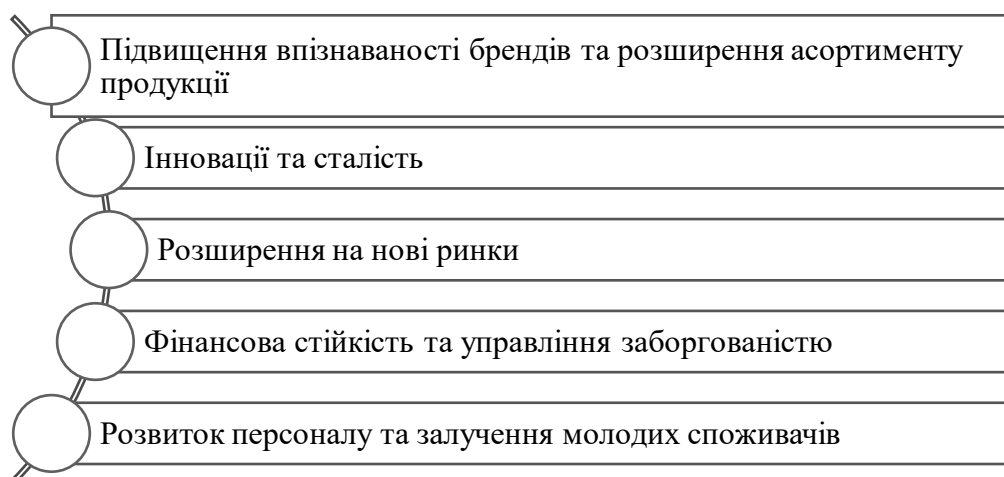

Рис.2.5 Стратенгія ТОВ «XXXXXXXXXX»

Примітка: узагальнено автором

Можна зробити висновки, що підприємство використовує конкурентну (ділову) стратегію. Використання цієї стратегії має численні плюси для підприємства. Ось деякі з них:

1. Підвищення ефективності: Конкурентні стратегії допомагають підприємству сконцентрувати увагу на певних цілях і завданнях, що сприяє більшій ефективності в управлінні ресурсами та реалізації планів.
1. Визначення чітких цілей: Допомагає підприємству визначити свої цілі та завдання, які необхідно досягти для успіху на ринку. Це допомагає створити внутрішню єдність та зосередитися на важливих пріоритетах.
2. Ринкова конкурентоспроможність: Ефективно розроблена конкурентна стратегія допомагає підприємству зберегти або здобути конкурентну перевагу на ринку, що може призвести до збільшення частки ринку і прибутковості.
3. Адаптація до змін в середовищі: Конкурентна стратегія допомагає підприємству адаптуватися до змін в зовнішньому середовищі, таким як нові конкуренти, технологічні зміни або зміни в уподобаннях споживачів.
4. Покращення управління ризиками: Ретельно розроблена конкурентна стратегія дозволяє підприємству ідентифікувати і керувати ризиками, що виникають на ринку, та зменшувати можливі негативні наслідки.
5. Мотивація персоналу: Чітка конкурентна стратегія може бути використана для мотивації персоналу, оскільки вона надають співробітникам чітку спрямовані цілі та завдання для досягнення.
6. Збільшення інновацій: може спонукати підприємство до розробки нових продуктів, процесів та рішень для відповіді на вимоги ринку.
7. Сприяння сталому розвитку: може бути спрямовані на сталий розвиток, враховуючи екологічні та соціальні аспекти.

Хоча використання конкурентної (ділової) стратегії має багато плюсів, вона також має свої мінуси:

- залежність від конкурентів. Стратегія базується на діяльності конкурентів, тобто ви реагуєте на їхні дії. Це може призвести до того, що ваша компанія буде постійно в реактивному стані, а не прогресивною.
- загрози від копіювання: Якщо ваша стратегія легко копіюється, конкуренти можуть швидко наслідувати ваші дії і підірвати ваші позиції.
- обмежений фокус: Конкурентна стратегія може обмежити вашу здатність до інновацій та створення чогось нового, оскільки ви спрямовані на те, щоб реагувати на існуючий ринок і конкурентів.
- високий ризик зміни умов ринку: Ринок може раптово змінитися, наприклад, через зміни в регулятивних вимогах, технологічні зсуви або глобальні події. Конкурентна стратегія може бути недостатньо гнучкою для адаптації до таких змін.
- концентрація на короткостроковому успіху: Ця стратегія може спонукати компанії до прийняття короткострокових рішень для досягнення миттєвого успіху, а не до інвестування в довгостроковий розвиток.
- зростання конкуренції: Використання конкурентної стратегії може спричинити загострення конкуренції, оскільки всі гравці на ринку намагатимуться отримати перевагу.
- негативний вплив на імідж бренду: Постійна боротьба за переваги на ринку може вплинути на репутацію бренду, особливо якщо це призводить до агресивних маркетингових кампаній або зниження якості продукції.
- непередбачуваність індустрії: Ринок може бути вкрай непередбачуваним, і конкурентна стратегія може не завжди забезпечити стабільність та довгостроковий успіх.

Загалом, використання конкурентних стратегій допомагає підприємствам досягнути більшого успіху на ринку, збільшити їх ефективність і конкурентоспроможність, а також керувати ризиками та інноваціями.

Резерви для впровадження стратегії та досягнення цілей:

1. Дослідження ринку: Проведення глибокого дослідження ринку, включаючи вивчення попиту, конкурентів та покупців, допоможе ліпше розуміти потреби споживачів та ідентифікувати можливості для росту.

2. Інновації та дослідження і розробки: Інвестування у дослідження і розробки нових продуктів, рецептур та інгредієнтів може допомогти впровадити на ринок унікальні пропозиції та збільшити конкурентоспроможність.

3. Партнерські відносини: Встановлення стратегічних партнерств з постачальниками, роздрібними покупцями та іншими гравцями на ринку може допомогти розширити дистрибуцію та залучити нових клієнтів.

4. Технологічний прогрес: Використання сучасних технологій, включаючи цифровий маркетинг, e-commerce та аналітику, може підвищити ефективність продажу та взаємодію з клієнтами.

5. Оптимізація логістики та постачання: Вдосконалення процесів логістики та управління ланцюгом постачання може покращити розподіл продукції та знизити витрати.

6. Навчання та розвиток персоналу: Інвестування в навчання та розвиток персоналу допоможе підвищити їхню кваліфікацію та зробить їх більш підготовленими до викликів ринку.

7. Контроль якості та стандарти: Забезпечення високої якості продукції та дотримання стандартів якості сприятиме залученню та утриманню клієнтів.

8. Споживчі зв'язки та обслуговування клієнтів: Підвищення якості обслуговування та споживчих зв'язків допоможе задовольняти потреби клієнтів та зберігати їхню лояльність.

9. Сталість розвитку: Включення сталого розвитку та екологічної відповідальності у бізнес-процеси допоможе створити екологічно дружню репутацію та відповідати сучасним стандартам.

Залучення всіх відділів та підрозділів компанії до досягнення цих цілей через узгоджену співпрацю та взаємодію може сприяти успіху стратегії підприємства.

PEST-аналіз є важливим інструментом для аналізу зовнішнього середовища, який допомагає оцінити вплив політичних, економічних, соціокультурних та технологічних факторів на підприємство чи галузь. Цей аналіз дозволяє розуміти зміни та виклики, з якими стикається бізнес або організація в зовнішньому середовищі[20].

Проведення PEST-аналізу стає надзвичайно важливим завданням для розробки стратегії та прийняття рішень, оскільки дозволяє виявити потенційні можливості та ризики, які виникають зі змін у політиці, економіці, суспільстві та технологіях.

У цьому контексті PEST-аналіз є важливим інструментом для аналізу та прогнозування майбутнього, а також для розробки стратегій, які відповідають змінам у зовнішньому середовищі. Він дозволяє бізнесу та організаціям бути більш адаптивними та готовими до змін, а також визначити можливості для інновацій та росту.

У цій оцінці факторів непрямого впливу на підприємство ТзОВ «XXXXXXXXXX» (Табл.2.1)ми розглянемо основні аспекти PEST-аналізу та його важливість для прийняття обґрунтованих стратегічних рішень у сучасному бізнес-середовищі.

Ми детально розглянемо кожен з чотирьох основних факторів - політичний, економічний, соціокультурний та технологічний - та їх вплив на підприємство чи галузь.

На основі PEST-аналізу виявлено, що загалом усі показники мають сильний вплив, це може мати кілька стратегічних наслідків для організації:

1. Використання можливостей. З урахуванням сильного впливу всіх факторів компанія може активно використовувати зовнішнє середовище для розвитку своєї діяльності. Можливості, що випливають із політичних, економічних, соціокультурних та технологічних чинників, можуть стати основою для стратегічного росту та розвитку.

Таблиця 2.1

Оцінка факторів непрямого впливу на підприємство ТзОВ

«XXXXXXXXXX»

Фактор	Прояв	Фактор Прояв Сила впливу (сильний, середній, слабкий)
Політичний	Військова агресія	Сильний
	Недосконалість законодавства	Сильний
	Законодавчі пільги для заохочення інноваційної діяльності	Сильний
	Митне регулювання	Середній
Економічний	Високий рівень інфляції	Сильний
	Платоспроможність споживачів на внутрішньому ринку збуту	Сильний
	Нестабільний курс національної валюти	Сильний
	Зростання цін на сировину та енергоресурси	Сильний
	Висока облікова ставка НБУ та ставки кредитування комерційних банків	Середній
Соціальний	Демографічні зміни	Середній
	Відтік за кордон висококваліфікованих кадрів	Сильний
	Низька мотивація праці	Сильний
	Соціальні умови на підприємстві	Сильний
	Психологічний клімат у трудовому колективі	Сильний
	Можливість самореалізації	Середній
Технологічний	Ресурсозалежність виробництва	Сильний
	Високий рівень зношеності основних фондів	Сильний
	Використання інноваційних технологій	Сильний
	Відсутній фокус галузі на технологічний розвиток	Середній

Примітка: розроблено автором

2. Ефективне управління ризиками. Сильний вплив факторів також означає, що можуть існувати значущі ризики. Однак, свідоме усвідомлення цих ризиків дозволяє підготувати ефективні стратегії управління ризиками.

3. Стратегічне планування. Компанія може використовувати сильний вплив факторів для розробки стратегій, які враховують конкретні аспекти політичного, економічного, соціокультурного та технологічного середовища. Спрямовані

стратегії можуть бути розроблені для максимізації користі від переваг та мінімізації впливу можливих загроз.

4. Адаптація до змін. З урахуванням сильного впливу показників, компанія повинна бути готовою до змін у зовнішньому середовищі. Гнучкість та здатність адаптуватися можуть стати ключовими факторами успіху.

У цілому, виявлення сильного впливу всіх факторів в PEST-аналізі вказує на те, що зовнішнє середовище має важливий вплив на організацію. Подальше стратегічне планування та адаптація можуть допомогти використовувати цей вплив для досягнення стратегічних цілей компанії.

Технологічний фактор PEST-аналізу дає змогу виявити тенденції технологічного розвитку підприємства, забезпечити підприємство інформацією, яка дасть змогу вчасно реагувати на нові розробки в науці та техніці.

SWOT - це скорочення від "Strengths" (Сильні сторони), "Weaknesses" (Слабкі сторони), "Opportunities" (Можливості) і "Threats" (Загрози). Аналіз цих чотирьох аспектів дозволяє детально розглянути обстановку, в якій опинилося об'єкт дослідження. Сильні та слабкі сторони стосуються внутрішнього стану об'єкта, тоді як можливості і загрози визначаються зовнішніми чинниками.

SWOT-аналіз допомагає виявити конкурентні переваги та недоліки, а також створює засади для прийняття обґрунтованих рішень. Він служить інструментом для формулювання стратегічних метою та планів дій, спрямованих на використання сильних сторін та можливостей, а також мінімізацію впливу слабкостей і загроз.[20]

Цей аналіз може бути корисним не тільки для великих корпорацій, але і для малих підприємств, неприбуткових організацій, індивідів, які планують свою кар'єру або проект. Важливо розуміти, що SWOT-аналіз - це перший крок у стратегічному мисленні та розробці оптимального плану дій. Він допомагає виявити те, в чому ви сильні та в чому можна покращитися, а також адаптуватися до змін на зовнішньому ринку.

Загалом, компанія має потужний потенціал для розвитку і збільшення конкурентоспроможності, але для цього важливо діяти обережно, вирішувати проблеми та ефективно використовувати можливості на ринку доглядової косметики. Важливо також постійно моніторити зміни в галузі та реагувати на них швидко, щоб залишатися конкурентоспроможним.

Таблиця 2.2

SWOT – аналіз для підприємства ТОВ «XXXXXXXXXX»

Можливості	Загрози
Збільшення виробництва продукції	Перенасичення ринку
Підвищення рівня професійності кадрів	Великий рівень конкуренції в галузі
Експорт продукції	Нестабільність в економіці
Розширення товарного асортименту	Зниження рівня доходів населення
Зниження виробничих витрат	Насиченість ринку продукцією низької якості
Збільшити впізнаваність брендів	Висока плинність кадрів
Сильні сторони	Слабкі сторони
Впізнаваність бренду, позитивний імідж	Значна залежність від стабільності поставок сировини
Значний спектр товарів, що виробляються працівників	Робоча міграція кваліфікованих
Жорсткі стандарти контролю безпечності продукту на виробництві	Конкуренція високого рівня
Доступні ціни	Зміни в регуляторному середовищі
Кваліфікований персонал	Залежність від одного або обмеженої кількості дистриб'юторів
Якість компонентів продукції	Завищена складність процесу виробництва
Якісний маркетинг	
Адаптуватися до змін споживчих тенденцій	

Примітка: розроблено автором

Аналіз конкурентності продукції є доцільним для оцінки її успішності та конкурентоспроможності на ринку. Доцільно розрахувати груповий індекс за якісними параметрами, а отримані результати зобразимо у вигляді таблиці 2.4

Аналізуючи результати товарного аналізу кавового скрабу від різних виробників, зокрема звертаючи увагу на ТОВ «XXXXXXXXXX», можна виділити кілька ключових аспектів.

Таблиця 2.4

Розрахунок групового індексу якісних параметрів досліджуваного
кавового скрабу

Назва показника	ТОВ «XXXXXXXXXX»	ТОВ "Душка Косметикс"	ТОВ "Хіларі Косметикс"	ТОВ «ПРОКЕЙР»
Компоненти продукції	3,15	2,8	2,8	3,15
Ефективність	4	3,2	3,6	3,6
Запах і аромат	0,9	0,8	0,8	0,9
Упакування	1	0,9	0,6	0,9
Консистенція	0,45	0,4	0,4	0,45
Індекс якісних параметрів	9,5	8,1	8,2	9

Примітка: Сформовано автором

ТОВ «XXXXXXXXXX» представляє продукт з найвищим загальним індексом якості - 9,5, що свідчить про високий рівень задоволення всіх параметрів якості, включаючи компоненти продукції, ефективність, запах і аромат, упаковання та консистенцію.

У них найвищий бал за компоненти продукції (3,15), вказуючи на уважне відношення до складу продукту. Хоча їхній бал за ефективність (4) не є найвищим, це все ще високий показник. Запах і аромат отримали високий бал (0,9), підкреслюючи важливість цього аспекту.

Упакування (1) та консистенція (0,45) також отримали високі бали, свідчаючи про уважне ставлення до деталей та зовнішнього вигляду продукту.

Інші виробники, такі як ТОВ "Душка Косметикс", ТОВ "Хіларі Косметикс" і ТОВ «ПРОКЕЙР», також показують деякі вражаючі результати, але ТОВ «XXXXXXXXXX» видається лідером в багатьох ключових аспектах якості свого кавового скрабу. Це робить їхній продукт привабливим вибором для тих, хто шукає високоякісний та приємний засіб для догляду за шкірою.

2.3 Розробка основних положень політики управління запасами на основі обліково-аналітичної інформації

Ефективне управління виробничими запасами є ключовою складовою успішного функціонування будь-якого підприємства, незалежно від галузі та форми власності. Запаси забезпечують безперервність виробничого процесу, впливають на собівартість продукції, формують рівень платоспроможності та фінансової стабільності підприємства. У сучасних умовах конкуренції та нестійкого зовнішнього середовища особливо важливим стає розроблення чіткої, обґрунтованої політики управління запасами, яка має базуватися на достовірній та своєчасній обліково-аналітичній інформації. Саме така інформація дозволяє приймати управлінські рішення, спрямовані на оптимізацію виробничих процесів, мінімізацію витрат і підвищення результативності діяльності. Ефективне управління запасами дає можливість знизити тривалість виробничого і всього операційного циклу, зменшити поточні витрати на їх зберігання, вивільнити з господарського обігу частину фінансових засобів, реінвестуючи їх в інші активи. Політика управління запасами полягає в оптимізації загального розміру і структури запасів ТМЦ, мінімізації витрат по їх обслуговуванню і забезпеченню ефективного контролю за їх рухом.

Забезпечення цієї активності досягається за рахунок розробки і реалізації спеціальної фінансової політики управління запасами. Управління запасами – складний комплекс заходів, в якому завдання фінансового менеджменту тісно переплетені з завданнями виробничого менеджменту і маркетингу. Всі ці завдання мають єдину мету – забезпечення безперебійного забезпечення процесу виробництва і реалізації продукції при мінімізації поточних витрат на їх утримання.

Розробка політики управління запасами складається з ряду послідовних етапів робіт (рис. 3.1).

1. Аналіз запасів товарно-матеріальних цінностей в попередньому періоді. Основним завданням цього аналізу є визначення рівня забезпеченості виробництва і реалізації продукції відповідними запасами ТМЦ в попередньому періоді і оцінка ефективності їх використання. Аналіз проводиться в розрізі основних видів запасів.

На першому етапі аналізу розглядаються показники загальної суми запасів ТМЦ – темпи її динаміки, питома вага в обсязі оборотних активів, тощо.

На другому етапі аналізу вивчається структура запасів в розрізі їх видів і основних груп, виявляються сезонні відхилення їх розмірів.

На третьому етапі аналізу вивчається ефективність використання різних груп і видів, їх обсягу в цілому, яка характеризується показниками їх оборотності.

На четвертому етапі аналізу вивчається обсяг і структура поточних витрат по обслуговуванню запасів в розрізі окремих видів цих витрат.

На третьому етапі аналізу вивчається ефективність використання різних груп і видів, їх обсягу в цілому, яка характеризується показниками їх оборотності.

На четвертому етапі аналізу вивчається обсяг і структура поточних витрат по обслуговуванню запасів в розрізі окремих видів цих витрат.

1. Визначення цілей формування запасів. Запаси ТМЦ, що входять до складу оборотних активів, можуть створюватися на підприємстві з різними цілями:

- для забезпечення поточної виробничої діяльності (поточні запаси сировини і матеріалів);
- для забезпечення поточної збутової діяльності (поточні запаси готової продукції);
- для накопичення сезонних запасів, що забезпечують господарський процес в майбутньому періоді).

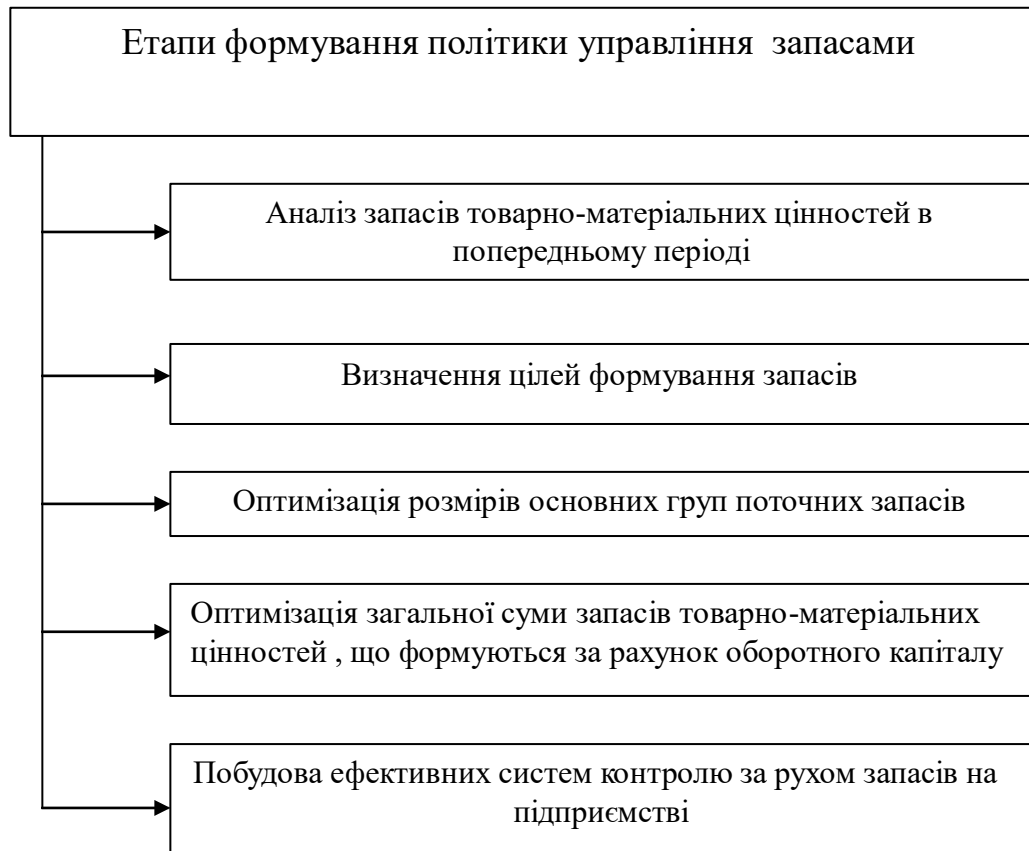

Рис. 3.1. Етапи формування політики управління запасами підприємства

Примітка: систематизовано автором [19, 25]

Обліково-аналітична інформація охоплює весь комплекс даних, що формується у системах бухгалтерського, управлінського та оперативного обліку. Вона містить відомості про:

- фактичні залишки матеріалів на складах;
- рух запасів у часі та просторі;
- потребу у матеріалах для виробничих програм;
- витрати матеріальних ресурсів за нормами та фактом;
- структуру та динаміку запасів;
- якісні характеристики матеріалів;
- фінансові показники, пов'язані зі зберіганням, закупівлею та використанням запасів.

Завдяки аналітичній обробці цих даних підприємство отримує

можливість встановлювати оптимальний рівень запасів планувати закупівлі відповідно до виробничого навантаження контролювати дотримання норм витрат виявляти понаднормові залишки, втрати та нераціональне використання ресурсів прогнозувати попит на матеріали та необхідність їх поповнення, оцінювати ефективність політики закупівель і складських операцій.

Таким чином, обліково-аналітична інформація виступає основою для побудови раціональної політики управління запасами.

В процесі формування політики управління запасами вони класифікуються для забезпечення наступної диференціації методів управління ними.

2. Оптимізація розміру основних груп поточних запасів. Така оптимізація пов'язана з попереднім поділом всіх запасів ТМЦ на два основних види: виробничі (запаси сировини, матеріалів) та запаси готової продукції. В розрізі кожного з цих видів виділяють запаси поточного зберігання, ті що постійно оновлюються, ті що формуються на регулярній основі і рівномірно споживаються в процесі виробництва продукції і її реалізації покупцям.

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСУ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РУХУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Проблеми та недоліки сучасного інформаційного забезпечення процесу руху виробничих запасів на підприємстві

Ефективне управління виробничими запасами є ключовим фактором стабільної роботи промислових підприємств. Матеріальні ресурси становлять основу виробничого процесу, а їх своєчасне постачання, раціональне використання та точний облік визначають ритмічність роботи, собівартість продукції та рівень фінансової стабільності. У сучасних умовах цифровізації та автоматизації особливе значення набуває побудова якісної системи інформаційного забезпечення руху виробничих запасів. Проте, незважаючи на зростання технологічних можливостей, багато підприємств стикаються з суттєвими недоліками в організації цієї системи.

Метою даного викладу є характеристика сучасного інформаційного забезпечення руху виробничих запасів та визначення його ключових недоліків, що стримують ефективність управління матеріальними ресурсами. Інформаційне забезпечення процесу руху виробничих запасів – це сукупність усіх даних, інформаційних потоків, методів, програмних засобів та технічних інструментів, за допомогою яких здійснюється облік, аналіз та контроль матеріальних ресурсів. Від якості цих елементів залежить як достовірність інформації, так і швидкість прийняття управлінських рішень. У сучасній економіці інформація про запаси має ключове значення через такі причини:

1. Оперативність виробничого планування. Планування постачання, закупівель та виробництва ґрунтується на точних даних про складські залишки та їх динаміку.

2. Контроль витрат і собівартості. Матеріальні витрати займають значну частку у собівартості продукції. Їх неконтрольований рух призводить до фінансових втрат.

3. Оптимізація логістичних процесів. Своєчасна інформація про запаси дозволяє зменшити витрати на зберігання, уникнути дефіциту чи надлишків.

4. Забезпечення прозорості та мінімізація ризиків зловживань. Сучасні IT-рішення дозволяють відстежувати переміщення ресурсів у реальному часі. З огляду на це, підприємства активно впроваджують комп'ютеризовані системи обліку: ERP-програми, системи штрих-кодування, RFID-технології, автоматизовані складські системи WMS тощо. Однак на практиці ефективність таких систем часто знижується через ряд недоліків, як організаційних, так і технічних.

У контексті даного дослідження важливо виокремити основні проблемні аспекти сучасного інформаційного забезпечення обліку виробничих запасів (Рис. 3.1).

Однією з головних проблем сучасного інформаційного забезпечення є розрізненість інформаційних систем. На багатьох підприємствах облік ведеться у декількох програмних середовищах: у бухгалтерії - одна програма, у складі - інша, у виробничих цехах – програмне забезпечення, якого потребує виробничий процес. Це спричиняє низку негативних наслідків, а саме:

- дублювання інформації;
- помилки через ручне перенесення даних;
- відсутність оперативної синхронізації залишків;
- розбіжності між фактичними та обліковими даними;
- складність у формуванні консолідованої звітності.

Коли підприємство не має єдиного інформаційного простору, будь-яка затримка або помилка в одній ланці ланцюга постачання негайно спричиняє збої на інших етапах. В умовах високої конкуренції такі недоліки впливають не лише на ефективність роботи, а й на здатність підприємства швидко реагувати на зміни ринку.

Рис. 3.1 Недоліки сучасного інформаційного забезпечення руху виробничих запасів

Примітка: узагальнено автором

Другим значним недоліком є обмежена автоматизація процесів, пов'язаних із рухом виробничих запасів. Незважаючи на доступність сучасних технологій, на багатьох підприємствах:

- облік здійснюється шляхом ручного введення даних;
- переміщення між складами фіксується паперовими накладними;
- інвентаризація проводиться вручну, що часто призводить до тривалих зупинок і втрати продуктивності.

Висока частка ручної праці у веденні обліку матеріальних ресурсів підвищує ризики арифметичних помилок, випадкового або навмисного перекручення інформації, неправильних розрахунків потреби у запасах та нестач і понаднормових витрат. Внаслідок цього управлінські рішення ґрунтуються на застарілих або неточних даних, що знижує ефективність планування.

Сучасні підприємства працюють у швидко змінюваному середовищі, де потрібні не лише фактичні, а й прогнозні дані. Проте на практиці інформаційні системи обліку запасів найчастіше забезпечують лише базові функції:

- фіксацію надходження та вибуття матеріалів;
- облік залишків;
- формування стандартних звітів.

У більшості випадків відсутні інструменти прогнозування потреб у запасах, аналізу сезонних коливань, моделювання оптимального рівня запасів, оцінки економічного ефекту від рішень у сфері закупівель. Без сучасної аналітики підприємство не може ефективно управляти закупівлями, через що виникають надлишкові запаси та замороження оборотних коштів, дефіцит матеріалів та простої виробництва, зростання витрат на термінове постачання.

Матеріальні ресурси втрачають свою цінність у разі неправильного зберігання, пошкоджень, псування або перевищення строків придатності. Однак багато інформаційних систем не забезпечують:

- автоматичне відстеження умов зберігання;
- сигналізацію про наближення кінцевих строків використання;
- фіксацію фактичного фізичного стану запасів.

У результаті підприємства стикаються з такими проблемами втрати матеріалів через псування, зниження якості продукції через використання прострочених компонентів, приховані дефекти виробів додаткові витрати на утилізацію або заміну ресурсів.

Ці недоліки особливо актуальні для харчової, фармацевтичної, хімічної та переробної промисловості.

Попри те, що світові підприємства давно використовують автоматизовані системи відстеження матеріальних потоків, значна частина українських компаній досі працює без них. Обмежене використання штрих-кодів і RFID призводить до ручного введення даних під час приймання і відвантаження матеріалів, неможливості швидко провести інвентаризацію, частих розбіжностей між фізичними та обліковими залишками, складності у визначенні фактичного переміщення матеріалів між підрозділами.

У сучасних умовах відсутність автоматизованої ідентифікації стає однією з найбільших перешкод для цифровізації логістичних процесів. Одним із ключових стримувальних чинників є фінансові витрати, пов'язані з впровадженням сучасних систем управління запасами. Найбільш функціональні рішення, такі як SAP, Oracle, Microsoft Dynamics, BAS ERP, вимагають:

- значних коштів на придбання ліцензій;
- витрат на налаштування під специфіку підприємства;
- навчання персоналу;
- створення інфраструктури та модернізацію обладнання;
- оплату регулярної технічної підтримки.

Для малих і середніх підприємств такі витрати є критичними, що змушує їх залишатися на застарілих програмних продуктах.

Навіть найдосконаліша інформаційна система не буде ефективною, якщо працівники не вміють нею користуватися. На багатьох підприємствах спостерігається:

- нестача кваліфікованих ІТ-фахівців;
- слабкий рівень підготовки складських і виробничих працівників;
- небажання персоналу переходити на нові технології;
- відсутність систематичного навчання та підвищення кваліфікації.

Це призводить до помилок у роботі з програмами, зниження швидкості обробки інформації та формального ставлення до обліку.

Зростання обсягу цифрової інформації створює нові ризики. Недоліки систем безпеки можуть призвести до несанкціонованого доступу до складських

даних, втрати інформації через кібератаки, пошкодження баз даних через технічні збої витоку конфіденційних відомостей про постачальників і клієнтів. Багато підприємств не приділяють достатньої уваги інформаційній безпеці, що ставить під загрозу безперервність виробничих процесів.

3.2 Основні напрями удосконалення цифровізації обліку виробничих запасів

Необхідною передумовою здійснення виробничого процесу є наявність та використання значної кількості виробничих запасів, які становлять основу готових виробів. Питання вдосконалення обліку виробничих запасів завжди перебували в центрі уваги наукових і практичних працівників. Пояснюється це складністю й трудомісткістю даного розділу бухгалтерського обліку. Реформування діючої системи обліку та впровадження вітчизняних стандартів внесли суттєві зміни у методику та організацію облікового процесу виробничих запасів. Підприємства одержали значні можливості у виборі правил ведення облікової політики у відповідності до специфіки виробництва. Проте необхідна більша аналітичність та оперативність одержання облікової інформації про рух виробничих запасів з метою ефективного управління виробничо-фінансовою діяльністю підприємства.

Автоматизація обліку виробничих запасів є одним із ключових чинників підвищення ефективності управління матеріальними ресурсами підприємства. Запаси становлять значну частку активів і безпосередньо впливають на собівартість продукції, рентабельність і безперебійність виробничих процесів. Тому удосконалення їх обліку шляхом застосування сучасних інформаційних технологій сприяє оптимізації виробничих витрат, підвищенню точності даних та оперативності прийняття управлінських рішень. В умовах цифровізації економіки особливого значення набувають інноваційні напрями автоматизації,

які забезпечують інтеграцію облікових, аналітичних і логістичних процесів на підприємстві (Рис. 3.3)

Одним із найважливіших напрямів удосконалення автоматизації є впровадження сучасних ERP-систем, здатних об'єднувати дані бухгалтерського, податкового та управлінського обліку. Комплексні системи класу ERP (наприклад, BAS ERP, SAP, Microsoft Dynamics, Oracle NetSuite) дозволяють автоматично формувати документи руху запасів, контролювати залишки в режимі реального часу, проводити аналіз потреб виробництва, прогнозувати закупівлі та планувати оптимальний рівень матеріальних ресурсів.

Завдяки цьому зменшується кількість ручних операцій, підвищується точність даних, скорочується ризик помилок і дублювання інформації.

Важливим напрямом розвитку є також використання штрихкодів та RFID-технологій у складському господарстві. Ці технології дають змогу автоматизувати процеси ідентифікації матеріалів, обліку приходу й відпуску, інвентаризації та контролю руху запасів усередині підприємства. RFID-мітки, на відміну від штрихкодів, забезпечують безконтактне зчитування інформації на відстані та дозволяють оперативно контролювати великі обсяги продукції. Це значно скорочує час проведення інвентаризацій, підвищує точність складського обліку та мінімізує втрати від нестач чи помилок персоналу.

Наступним напрямом є інтеграція облікових систем з постачальниками та клієнтами через електронний обмін даними (EDI). Завдяки такій інтеграції документи закупівель, накладні, рахунки, замовлення та інші первинні документи можуть автоматично надходити до системи обліку, що забезпечує прозорість ланцюга постачання та скорочення часу обробки документів. Автоматичний контроль виконання договорів, термінів поставок і відповідності фактичних даних очікуваням створює основу для ефективного управління запасами та своєчасного поповнення матеріальних ресурсів.

Рис. 3.2 Основні напрями удосконалення цифровізації обліку виробничих запасів.

Примітка: узагальнено автором

Суттєвий потенціал має також упровадження хмарних технологій та мобільних рішень, які забезпечують доступ до актуальної інформації з будь-якого місця та пристрою. Мобільні додатки можуть використовуватися для складського обліку, інвентаризацій, оформлення переміщень і списань, а також моніторингу критичних показників запасів. Хмарні сервіси — для резервного копіювання даних, централізованого адміністрування та швидкого масштабування ІТ-інфраструктури у разі розширення підприємства.

Ще одним перспективним напрямом виступає застосування аналітичних інструментів та елементів штучного інтелекту. Використання бізнес-аналітики (BI-систем) дає можливість формувати автоматичні звіти, будувати дашборди, аналізувати історичні дані та прогнозувати потреби у запасах з використанням статистичних методів чи машинного навчання. Такі системи дозволяють

визначати оптимальний рівень запасів, виявляти тенденції витрачання матеріалів, запобігати дефіциту або надлишку ресурсів. Штучний інтелект може аналізувати сезонні коливання, дані про виробничі плани, постачальницькі ризики й пропонувати оптимальні рішення щодо закупівель.

Суттєвим аспектом удосконалення автоматизації є оптимізація внутрішньої нормативно-довідникової бази. Стандартизація номенклатури, створення єдиного довідника матеріалів, прив'язка одиниць вимірювання та кодів дозволяють усунути дублювання й хаотичність даних. Автоматичне налаштування маршрутів руху документів та прав доступу персоналу забезпечує контроль над процесами та прозорість складських операцій.

Розглянемо фактори ефективності цифровізації обліку запасів (рис. 3.3)

Важливим напрямом підвищення ефективності автоматизації є складська логістика на основі WMS-систем (Warehouse Management System). Такі системи забезпечують оптимізацію розміщення матеріалів на складах, автоматичне планування маршрутів відбору, контроль виконання складських операцій, облік комірних залишків та ефективне використання складських площ. У поєднанні з мобільними терміналами дані про рух запасів оновлюються миттєво, що підвищує точність планування виробництва та контролю запасів.

Рис. 3.3 Фактори ефективності автоматизації обліку запасів

Примітка: Розроблено автором

Як один з результатів наукового дослідження доцільно у вигляді схеми зобразити рух виробничих запасів у виробничому середовищі підприємства. Здійснити моніторинг впроваджених елементів згідно рис. 3.2 та та окреслити напрями удосконалення цифровізації процесу обліково-аналітичного забезпечення використання виробничих запасів.

На ТОВ «XXXXXXXXXX» функціонує цілісна ERP-система, яка передбачає встановлення незнижувальних залишків та їх автоматичний контроль. На основі таких налаштувань відповідальним особам легко запланувати виробничі потреби, а отже витрати на придбання запасів. Усім виробничим запасам та готовій продукції присвоєно штрихкоди, які зчитуються працівниками підприємства за допомогою смартфонів. Це полегшує документальне оформлення оприбуткування та відпуску запасів на виробництво. Налагоджено EDI – електронний обмін даними.

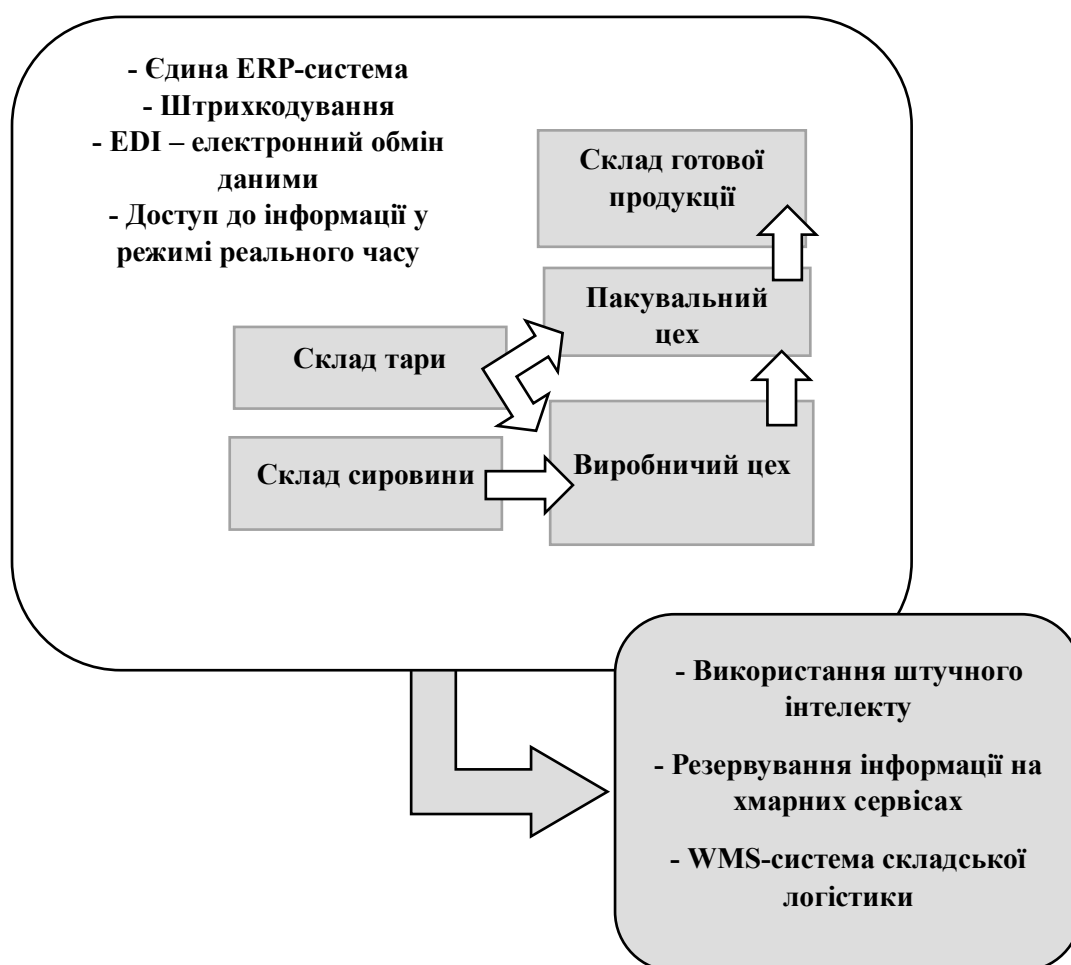

Рис. 3.4 Напрями оптимізації обліково-аналітичного забезпечення руху виробничих запасів на ТОВ «XXXXXXXXXX»

Примітка: сформовано автором

Користувачі автоматично і у короткий термін отримують первинні документи, таким чином можуть контролювати постачання та узгоджувати терміни з контрагентами. При досить суттєвому номенклатурному обсягу запасів велика увага приділяється якісному веденню довідникової бази. Існує єдиний довідник, впроваджено стандартизацію номенклатури, на рівні підтримки конфігурації виключено дублювання.

Для удосконалення рівня цифровізації обліку виробничих запасів пропонується використовувати елементи штучного інтелекту. Їх доцільно використати для формування автоматичних звітів та дашбордів та для виявлення тенденцій і ризиків. Оскільки потужності підприємства швидко зростають і у найближчому майбутньому складські приміщення можуть бути замалими для зростаючого обсягу виробничих запасів варто впровадити на ТОВ «XXXXXXXXXX» WMS-систему складської логістики. Вона передбачає оптимізацію розміщення матеріалів, планування маршрутів відбору та посилений контроль якості та вчасності складських операцій.

Отже, удосконалення автоматизації обліку виробничих запасів можливе завдяки комплексному використанню сучасних інформаційних технологій, інтеграції облікових систем, впровадженню інтелектуальних інструментів аналізу та оптимізації складських процесів. Сукупність цих напрямів дозволяє підвищити точність обліку, забезпечити прозорість руху запасів, зменшити витрати та створити основу для ефективного управління матеріальними ресурсами підприємства в умовах динамічного розвитку економіки.

ВИСНОВКИ

Раціональна забезпеченість підприємства матеріальними ресурсами, а також ефективність їх використання традиційно виступають одним із ключових чинників розвитку виробництва та підвищення його інтенсивності. У сучасних умовах господарювання, коли економіка переходить до ринкових механізмів функціонування, система матеріально-технічного забезпечення підприємств зазнає суттєвих трансформацій. Змінюються підходи до постачання сировини, матеріалів, енергоносіїв і комплектуючих, розширюється вибір постачальників, а також загострюється проблема раціонального використання ресурсів. Ефективність діяльності підприємства значною мірою залежить від того, наскільки своєчасно та якісно воно забезпечується необхідними матеріалами, інструментами, запасними частинами та іншими ресурсами, а також наскільки економно і виважено ними розпоряджається. Оптимізація використання матеріалів, мінімізація відходів, зниження витрат на їх придбання та зберігання є важливими складовими підвищення продуктивності праці та зменшення собівартості продукції.

Особливість виробничих запасів полягає в тому, що вони повністю споживаються у процесі виготовлення продукції, а отже, для кожного нового циклу виробництва необхідно формувати їх заново. За умов придбання запасів за кошти справедливим є ведення їх обліку за собівартістю придбання, що відповідає вимогам П(С)БО 9 «Запаси». Собівартість включає всі витрати, пов'язані з доставкою, заготівлею та приведенням матеріалів до стану, придатного для використання. Загалом облік виробничих запасів охоплює низку напрямів: кількісний та вартісний облік; облік заготівлі та придбання; розрахунки з постачальниками; контроль наявності та руху матеріалів на складах; фіксацію використання у виробництві; продаж матеріальних цінностей та взаємовідносини з покупцями. Наявність оптимального рівня запасів позитивно впливає на організацію виробництва, ефективність праці, рівень рентабельності та собівартість продукції.

Практика розвинених країн підтверджує, що підприємства можуть працювати з порівняно низьким рівнем запасів завдяки застосуванню сучасних методів планування, точному прогнозуванню потреб і розвиненій логістиці. Вивчення цього досвіду є важливим для вітчизняних підприємств, оскільки дозволяє раціональніше організувати виробничо-господарську діяльність і підвищити її ефективність. Зокрема, у галузі виробництва доглядової косметики в Україні, до якої належить ТОВ «XXXXXXXXXX», аналіз структури підприємства, дослідження ринку та оцінка фінансових показників свідчать про значний потенціал розвитку. Застосування PEST-аналізу дозволяє окреслити широкий спектр зовнішніх чинників, що впливають на діяльність підприємства, а також визначити можливості стратегічного зростання. Ефективне управління ризиками, адаптація до змін зовнішнього середовища та стратегічне планування є важливими умовами успішного функціонування суб'єкта господарювання.

Не менш важливою складовою управління запасами є впровадження на підприємстві ефективних систем контролю. До таких належать системи, що забезпечують своєчасне поповнення матеріальних ресурсів, запобігають накопиченню надлишкових запасів та забезпечують узгодженість між плановими й фактичними даними. Однією з поширених методик є ABC-аналіз, який передбачає поділ виробничих запасів на три групи за їх значущістю та впливом на результативність діяльності. Використання цього методу дозволяє підприємству сконцентрувати увагу на найбільш цінних матеріалах, оптимізувати рішення щодо закупівель та удосконалити систему контролю руху ресурсів.

У сучасних умовах важливого значення набуває автоматизація обліку виробничих запасів. Її вдосконалення можливе завдяки впровадженню комплексних цифрових рішень, інтеграції облікових платформ і використанню інтелектуальних інструментів аналізу. ERP-системи, такі як BAS ERP, SAP чи Microsoft Dynamics, надають можливість об'єднати бухгалтерський, податковий і управлінський облік, забезпечити формування документів у автоматичному

режимі та відстежувати залишки запасів у реальному часі. Проте однією з ключових проблем залишається фрагментованість інформаційного середовища. Часто різні підрозділи підприємства працюють у різних програмах, що ускладнює синхронізацію даних, призводить до дублювання інформації, помилок та розбіжностей між фактичними і обліковими даними.

Для усунення цих недоліків та підвищення рівня цифровізації доцільно впровадити WMS-систему складської логістики, яка дозволить оптимізувати розміщення товарів, налаштувати раціональні маршрути руху матеріалів і посилити контроль за виконанням складських операцій. Додатковою перспективою є використання елементів штучного інтелекту для формування автоматичних звітів, прогнозування потреб і виявлення ризиків у системі управління запасами. З огляду на швидке зростання обсягів діяльності підприємства та можливе розширення складських площ такі інновації є особливо актуальними для ТОВ «XXXXXXXXXX», що прагне підвищити ефективність виробництва та зміцнити свої конкурентні позиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бержанір І. А. Проблеми та напрями вдосконалення обліку виробничих запасів. *Економічний простір*. 2016. № 107. С. 161–168.
2. Беляєва Л. А., Кучма Л. О. Вплив оцінки використання виробничих запасів на підприємстві для ухвалення ефективних управлінських рішень. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 18. С. 862–867. URL : <https://surl.lt/fwottm>
3. Бондаренко О. М., Тітаренко А. Д. Економічна сутність та класифікація запасів: обліковий та управлінський аспекти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 2. С. 63–67. DOI: [10.32702/2306-6814.2020.2.63](https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.2.63).
4. Бондаренко Н. М., Яресько А. М. Сутність та класифікація виробничих запасів на підприємстві. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2014. № 4. С. 273–281.
5. Бондарчук Н. В., Тенета А. В. Організаційно-методичні засади аналізу запасів для потреб управління підприємством. *Економіка, управління та адміністрування*. 2019. № 3(89). С. 106–113. [https://doi.org/10.26642/ema-2019-3\(89\)-106-113](https://doi.org/10.26642/ema-2019-3(89)-106-113).
6. Бунда О. М., Богдан І. В. Бухгалтерський облік запасів в управлінні підприємством. *Менеджер*. 2016. № 4 (73). С. 75–83.
7. Бухгалтерський облік : навч.-метод. посіб. / Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Подмешальська Ю. В., Чакалова Н. С. Запоріжжя : ЗДІА, 2018. 602 с.
8. Бухгалтерський фінансовий облік : підруч. / за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. Житомир : ЖІТІ, 2001. 439 с.
9. Бутинець Ф. Ф., Чижевська Л. В., Герасимчук Н. В. Бухгалтерський управлінський облік : навч. посіб. для студентів спец. 7050106 «Облік і аудит». Житомир : ЖІТІ, 2000. 448 с.
10. Василішин С. І., Ярова В. В. Методичні аспекти бухгалтерського обліку виробничих запасів аграрних підприємств. *Глобальні та національні*

проблеми економіки. 2018. Вип. 21. С. 650–656. URL : <http://global-national.in.ua/archive/21-2018/124.pdf> .

11. Ворхлік В. Р. Облік і контроль виробничих запасів та аналіз ефективності їх використання на підприємстві. *Innovative views of young scientists*. 2016. Вип. 2. С. 50–56 URL : <https://surl.li/rxvjwo>

Гадзевич О. І. Основи економічного аналізу і діагностики фінансово-господарської діяльності підприємства : навч. посіб. Київ : Кондор, 2004. 180 с.

12. Гадзевич О. І., Шпатиковська Т. А. Обліково-аналітичне забезпечення виробничих запасів на сільськогосподарських підприємствах. *Економіка і суспільство*. 2016. № 6. С. 344–348.

13. Гамова О. В., Козачок І. А., Ашифіна Т. Ю. Удосконалення обліку виробничих запасів та оцінка фінансового стану ТОВ «БЗ ЗБВ». *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 2. С. 33–40.

14. Державна служба статистики України. Офіційний сайт.URL : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

15. Дмитренко А. В. Економічна сутність поняття «виробничі запаси». *Економіка і регіон*. 2016. № 2. С. 149–152.

16. Дробязко С. І. Методичні аспекти фінансового обліку товарних запасів підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 1. С. 5–10.

17. Жолнер І. В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 368 с.

18. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку, затв. Наказом Міністерства фінансів України від 07 лют. 2013р. № 73.URL : <https://surl.li/ufepfi>

19. Запаси : Міжнародний стандарт бухгалтерського облік, затв. Комітетом з міжнародних бухгалтерських стандартів від 01 січ. 2005 р. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_021

20. Запаси : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку, затв. Наказом Міністерства фінансів України від 20 жовт. 1999 р. № 246. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text>.

21. Ізмайлов Я. О., Свірко С. В. Удосконалення методичних аспектів обліку, аналізу та контролю запасів підприємств. *Економіка, управління та адміністрування*. 2021. № 1(95). С. 39–44. DOI: [https://doi.org/10.26642/jen-2021-1\(95\)-39-44](https://doi.org/10.26642/jen-2021-1(95)-39-44).

22. Кіндрацька Г. І., Білик М. С., Загородній А. Г. Економічний аналіз: теорія і практика : підруч. / 2-ге вид., перер. і доп. / за ред. А. Г. Загороднього. Львів : Магнолія, 2007. 440 с.

23. Коваль Л. В. Облікова політика щодо запасів. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 1. С. 101–110.

24. Коваль Н. І. Сутність виробничих запасів як економічної категорії: обліковий та управлінські аспекти. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 7. С. 93–105.

25. Костишин Н. С. Первинний облік наявності та руху виробничих запасів у підприємствах-комбінатах хлібопродуктів. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип.46-2. С. 114–121.

26. Лавруша О. Г. Класифікація виробничих запасів на металургійних підприємствах. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2012. Вип. 1, Том 2. С. 135–139.

27. Леськів І., Шеленко Д., Сивків В. Аналіз та контроль ефективного використання виробничих запасів підприємницьких структур. *Сталий розвиток аграрної сфери: інженерно-економічне забезпечення* : матеріали IV Міжн. наук.-практ. конф. (Бережани, 25 травн. 2022 р.). Бережани, 2022. С. 33–34.

28. Максименко І. Я., Іванченко А. Г. Особливості обліку виробничих запасів в управлінні діяльністю підприємства. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2019. № 9. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2019/44.pdf (дата звернення: 20.08.2022). DOI: [10.32702/2307-2105-2019.11.48](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.11.48).
29. Марина А. С., Феськіна З. Ю. Підвищення ефективності використання виробничих запасів автодорожнього підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. Вип. 6 (68). С. 193–198.
30. Мельник В. М. Основи економічного аналізу: короткий теоретико-методологічний курс : навч. посіб. Київ : «Кондор» 2003. 128 с.
31. Методичні рекомендації з обліку запасів, затв. Наказом Міністерства фінансів України від 10 січ. 2007 р. № 2. URL : <https://surl.li/irzdbj>
32. Національний класифікатор «Класифікація видів економічної діяльності ДК 009 : 2010». URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10>
33. Очеретько Л. М., Романова Ю. Ю. Проблеми та удосконалення організації обліку виробничих запасів. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. 2019. №11. URL: DOI: [10.32702/2307-2105-2019.11.48](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.11.48).
34. План рахунків бухгалтерського обліку. Інструкція про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку : практ. посіб. Київ : Алерта, 2021. 148 с.
35. Подмешальська Ю. В., Скирдова О. А. Бухгалтерський облік та управлінський облік виробничих запасів. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 21. С. 93–99.
36. Польова Т. В., Охрей Т. С. Методично-організаційні особливості обліку виробничих запасів підприємства. *Економічний простір*. 2020. № 160. С. 124–128. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/160-23>.
37. Правдюк Н. Л., Коваль Л. В., Коваль О. В. Облікова політика

підприємств : навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2000. 647 с.

38. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996-XIV. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996> (дата звернення: 15.02.2022).

39. Роева О. С. Розвиток підходів до класифікації виробничих запасів на підприємствах гірничо-металургійного комплексу України. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету*. 2016. Вип. 29. С. 163–169.

40. Рубан Л. О. Економічна сутність поняття виробничих запасів на промисловому підприємстві. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 34. С. 319–324.

41. Рабоконь Ю. С., Томчук О. Ф. Аналіз ефективності використання запасів на підприємства. *Фінанси, облік, банки*. 2019. № 1(24). С. 76–86.

42. Садовська І. Б., Божидарнік Т. В., Нагірська К. Є. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Київ : «Центр учбової літератури», 2013. 688 с.

43. Садовська І. Б., Бляхарчук М. О. Облікова політика в управлінні підприємством: методика і практика : монографія. Луцьк : Волинська обласна друкарня. 2018. 300 с.

44. Свидло Г. І. Використання статистичного інструментарію в обліку запасів підприємства. URL : <https://bit.ly/3tZH09j> (дата звернення: 24.05.2022).

45. Талах Т. А. Використання прийомів перспективного аналізу при оцінці рівня ефективності використання ресурсного потенціалу в умовах зміни кон'юнктури ринку. *Бухгалтерський облік*. 2015. № 11. С. 99–103.

46. Талах Т. А. Оцінка ефективності використання матеріальних ресурсів підприємств хлібопекарської промисловості. *Науковий журнал «Логістика: теорія та практика» Луцького національного технічного університету*. 2012. № 2(3). С. 71–80.

47. Тарасова Т. О., Гулевич С. В. Організація обліку виробничих запасів підприємства та шляхи його удосконалення. *Економіка і суспільство*. 2018. № 15. С. 896–899.
48. Ткаченко Н. М. Теоретико-методологічні проблеми формування бухгалтерського фінансового обліку : монографія. Київ : А. С. К., 2001 348 с.
49. ТОВ «Луцький ремонтний завод «Мотор». URL : <https://vkursi.pro/card/dp-lrz-motor-08029701> (дата звернення: 15.10.2022).
50. Томчук В., Михайлишева А. Особливості обліково-аналітичного забезпечення управління виробничими запасами. *Економічний аналіз*. 2021. Том 31. № 3. С. 198–205. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2021.03.198>
51. Федак Л. М. Запаси підприємств: сутність та класифікація. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2012. № 1. С. 157-162.
52. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами : підруч. / М. Ф. Огійчук, Л. О. Сколотій, М. І. Беленкова та ін. / за ред. проф. М. Ф. Огійчука. 7-ме вид., перероб. і допов. Київ : Алерта, 2016. 1040 с.
53. Чебан Т. М., Алексєєва Т. А. Фінансовий облік : навч. посіб. / За ред. В. Є. Труша. Херсон : Олді-плюс, 2001. 131 с.
54. Шум М. А., Гулько К. С. Особливості обліку та аналізу виробничих запасів на підприємствах України в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Вип. 15, част. 2. С. 166–169.
55. Шум М. А. Економічна сутність виробничих запасів в економіці України на сучасному. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 6(3). С. 26–28.

ДОДАТКИ